

Economisch-Statistische Berichten

Stichting Bouwcentrum

★

Prof. Dr H. J. Witteveen
Inflatie, revaluatie en de Millioenen-
nota 1955

★

Indonesië's Financiële Nota 1954

★

Dr J. M. E. M. A. Zonnenberg
De verlenging van de Wederopbouwwet

★

J. van Thillo
Belgische zeevisserij in het defensief
Ontwikkeling in de laatste jaren

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

39e JAARGANG

No 1947

WOENSDAG 29 SEPTEMBER 1954

KAS-ASSOCIATIE N.V.

SPIJSTRAAT 172

AMSTERDAM

Bewindvoering
en Executele

BETALEN • BEWAREN • BEHEREN

EERSTE NEDERLANDSCHE

Gevestigd te

's-Gravenhage

COLLECTIEVE PERSONEELVERZEKERINGEN

*Speciale combinaties voor
Directieverzekeringen*

ADMINISTRATIEKANTOOR TE DORDRECHT
BELLEVUESTRAAT 2 — TELEF. 01850-5345

WAAR OOK TER WERELD

● In Canada, Zuid- en Noord-Amerika, Indonesië, Australië, Nieuw-Zeeland, Nieuw-Guinea, Zuid-Afrika of waar ook ter wereld. Overal kunnen Uw familieleden, vrienden en kennissen het contact met Nederland het beste onderhouden door de Weekeditie van de Nieuwe Rotterdamse Courant. Verras hen met een abonnement.

● Vraag nog heden een gratis proefnummer en opgave van de kosten voor verzending per lucht- of zeepost naar het land, waarheen U de Weekeditie gestuurd wilt hebben.

NIEUWE ROTTERDAMSE COURANT

Witte de Withstraat 73, Rotterdam, Tel. 111.000

Adverteer in de E.-S.-B.

R. Mees & Zoonen

Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen

*Financiële afwikkeling
van goederentransacties*

*Verzorging van alle
daarbij voorkomende
verzekeringen*

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgave van redenen te weigeren.

Stichting, Bouwcentrum

De idee van een Bouwcentrum als instituut voor de coördinatie van documentatie en voorlichting betreffende het bouwwezen stamt reeds uit de oorlogstijd. Zij is als een logisch gevolg te beschouwen van het reeds tijdens de bezetting gegroeide besef, dat het ontstane enorme tekort aan woonhuizen en andere gebouwen bij een schaarste aan bouwmaterialen en bouwvakarbeiders, de wederopbouw zou nopen tot maximale efficiëntie. Leidende figuren uit de kringen van de Overheid, van de architecten en van de bouwnijverheid hebben direct na de oorlog overleg gepleegd over de mogelijkheden tot verwezenlijking; op 11 September 1946 tekenden Prof. Ir H. T. Zwiers, namens de B.N.A. en Ir J. J. van der Wal, namens Cencobouw de oprichtingsacte.

De Stichting streeft er naar de in de wereld op vele plaatsen aanwezige kennis over te dragen op hen, die zich deze kennis te nutte kunnen maken. Daartoe verzamelt zij deze kennis, verwerkt ze systematisch en draagt zij de aldus ontsloten kennis middels visuele, mondelinge en schriftelijke voorlichting uit.

In Mei 1949 werd in aanwezigheid van officiële vertegenwoordigers van 15 landen het „Bouwcentrum”, waarin het informatie- en documentatiecentrum met zijn exposities is ondergebracht, geopend.

Sinds 1943 bestond toen reeds het Bureau Documentatie Bouwwezen (B.D.B.), dat in overleg met Overheid en bedrijfsorganisaties voor het bouwwezen was opgericht. Het documenteert de ontwikkeling van lonen en prijzen in de bouwnijverheid en verleent diensten bij de afrekening tussen opdrachtgever en aannemer op basis van die documentatie. Enkele maanden na de oorlog was bovendien opgericht de „Stichting Bouw”, die het weekblad „Bouw”, Centraal Weekblad voor het Bouwwezen in Nederland en België, uitgeeft. In dit verband moet ook worden genoemd de voormalige overheidsinstelling „Ratiobouw”, die sinds 1952 haar bestaan als particuliere stichting voortzet. Ratiobouw heeft haar werkzaamheden gericht op het onderzoek van technische vraagstukken en op de studie van de tarifiering en de organisatie op de bouwplaats. Van de oprichting af is het Bouwcentrum zeer nauw verbonden geweest met deze stichtingen en is de

voorlichting door het Bouwcentrum mede gebaseerd op de resultaten van hun studie en documentatie.

De aanschouwelijke en mondelinge voorlichting in het Bouwcentrum geschiedt met behulp van exposities, waarin o.a. de bedoeling en resultaten van ondernomen functionele studies worden uiteengezet, 4.000 monsters van bouwmaterialen uit de gehele wereld zijn tentoongesteld en een 400-tal bedrijven hun producten tonen. 400 tijdschriften uit 30 verschillende landen en belangrijke Nederlandse en buitenlandse boeken worden door het Bouwcentrum beschreven, geëxcerpeerd en naar onderwerp geclassificeerd, waardoor het in staat is snel in vele problemen te adviseren en aan bezoekers (in 1953 ca 50.000) artikelen ter inzage te geven. De commerciële documentatie omvat ruim 30.000 folders, prijscouranten en catalogi van handel en industrie.

De schriftelijke voorlichting omvat individuele adviezen en de uitgave van documentaties en studies die los en bij abonnement verkrijgbaar zijn. Het Bouwcentrum heeft zich, wat de studie betreft, gespecialiseerd op functionele vraagstukken. De studies worden uitgevoerd in samenwerking met honderden deskundigen, die geheel belangeloos hun kennis en ervaring ter beschikking stellen.

Een andere activiteit van het Bouwcentrum is het organiseren van cursussen, die beogen de doelmatige organisatie van de aannemersbedrijven te bevorderen.

Voor de internationale samenwerking in het bouwwezen heeft het Bouwcentrum zeer geijverd. Zo behoort het tot de oprichters van de Conseil International du Bâtiment (C.I.B.); het leidt de Sectie Documentatie van de C.I.B. en is belast met de uitgave van het Bulletin van de C.I.B.

Hoe snel de werkzaamheden zich hebben uitgebreid, moge blijken uit het feit, dat de accommodatie, die het Bouwcentrum biedt, reeds te klein is en de bouw van een nieuw complex naast het bestaande in volle gang is, waarin de vier genoemde stichtingen zullen worden gehuisvest. Bovendien is in het nieuwe gebouw plaats ingeruimd voor werkplaatsen, vergaderzalen en een grote expositiehal, waarin resultaten van functionele studies met behulp van verstelbare wanden op schaal 1 : 1 zullen worden getoond.

Rotterdam.

Ir J. VAN ETTINGER.

INHOUD

	Blz.		Blz
Stichting Bouwcentrum, door Ir J. van Ettinger	767	Belgische zeevisserij in het defensief (I). Ontwikkeling in de laatste jaren, door J. van Thillo	778
Inflatie, revaluatie en de Millioenennota 1955, door Prof. Dr H. J. Witteveen	769	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet	779
Indonesië's Financiële Nota 1954	773	De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Augustus 1954, door Dr L. Delmotte	780
De verlenging van de Wederopbouwwet, door Dr J. M. E. M. A. Zonnenberg	775	Statistieken:	
		Bankstaten	782
		Wisselkoersen	783

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Prof. Dr H. J. WITTEVEEN, Inflatie, revaluatie en de Millioenennota 1955.

De geleidelijke inflatie die in ons land sinds de oorlog tot ontwikkeling is gekomen en die in 1954 mede door het effect van de rijksbegroting een nieuwe impuls heeft gekregen, is een ernstig verschijnsel. Wanneer men dit inflatiegevaar wil vermijden, zal men ook een prijsstijging van slechts enkele procenten per jaar bewuster als ongewenst moeten erkennen en moeten trachten te voorkomen. Wij hebben thans een stuk inflatie, dat een gevolg is van een te hoge vraag en dat voor een belangrijk deel haar oorsprong vindt in een stijging van de binnenlandse uitgaven. Het is van belang hierop met nadruk te wijzen, omdat dit inzicht in de Millioenennota 1955 nergens duidelijk naar voren komt. Van de begroting behoort in de huidige situatie van hoogconjunctuur eerder een deflatoir dan een verder inflatoir effect uit te gaan. Aan deze eis komt de begroting 1955 in zoverre tegemoet, dat het totaal inflatoir effect van de begroting in verhouding tot de uitkomst 1954 met ca f 100 mln daalt, hetgeen betekent, dat per saldo in 1955 een licht deflatoir effect zou worden uitgeoefend. Voor zover de ontwikkeling zich thans laat voorzien, lijkt dit juist; de Regering toont hier een wijze zelfbeperking. Zonder verlaging van uitgaven lijkt een belastingverlaging in 1955 inderdaad niet mogelijk. De perspectieven, die de Minister voor 1956 opent, lijken in het licht van het bovenstaande echter enigszins twijfelachtig. Wat de mogelijkheden voor een revaluatie betreft, deze zijn belangrijk ongunstiger geworden. Wij hebben een kans gemist: revaluatie is op dit moment niet meer aanbevelenswaard, evenmin als verdere loonstijgingen. Indien in de toekomst zich weer een analoge situatie als in eind 1953, begin 1954 zou ontwikkelen, moet een revaluatie in plaats van een loonstijging ernstig en in gunstige zin worden overwogen.

Indonesië's Financiële Nota 1954.

Het aangekondigde vermoedelijke tekort op de begroting 1954 van Indonesië van Rp 3.000 mln moet als een minimum bedrag worden beschouwd, daar dit tekort thans reeds omstreeks Rp 3.700 mln bedraagt. De cijfers over 1953, die ter vergelijking gegeven worden, zijn niet dezelfde als die van de door het parlement goedgekeurde begroting 1953: het tekort is geringer en de uitgaven zijn hoger, waartegen de uitgaven voor 1954 gunstig afsteken. Ook wordt de daling van de deviezenvoorraad gunstiger getekend, dan uit andere gegevens van het Ministerie van Financiën kan worden opgemaakt. De opgegeven omvang van de geldcirculatie is inmiddels ver overschreden en het begrotingstekort zal hierop verdere inflatoire druk uitoefenen. Een overzicht wordt gegeven van de mutaties van de afzonderlijke posten, voor zover vergelijking met 1953 mogelijk is. Een aantal posten is nl. niet gespecificeerd, terwijl andere in de Nota betreffende 1954 buiten beschouwing worden gelaten.

Dr J. M. E. M. A. ZONNENBERG, De verlenging van de Wederopbouwwet.

Bij Koninklijke Boodschap van 7 Augustus 1954 is wederom een verlenging van de Wederopbouwwet voorgesteld. Schr. betoogt, dat deze verlenging niet noodzakelijk is. Het contingentieringsstelsel acht hij een falend stelsel voor woningbouw; bovendien is het uiterst bezwaarlijk dit stelsel te grondvesten op het aantal beschikbare arbeidskrachten. Een uitlating in het Jaarverslag

van de Centrale Directie van de Wederopbouw en de Volkshuisvesting doet het voorkomen alsof men centraal enigermate zou zijn ingelicht over het begrip beschikbare arbeidskrachten en alsof de gemeentelijke contingenten zouden worden bepaald door het lokaal aantal beschikbare arbeidskrachten. Schr. betoogt aan de hand van diverse citaten, dat deze indruk niet juist is. Het lijkt onvermijdelijk de kwestie der beschikbare arbeidskrachten uitputtend te onderzoeken en tevens na te gaan of de gemeentelijke contingenten steeds zodanig zijn, dat de beschikbare arbeidskrachten in alle gemeenten ten volle worden benut.

J. VAN THILLO, Belgische zeevisserij in het defensief (I). Ontwikkeling in de laatste jaren.

De Belgische zeevisserij verkeert van oudsher in een ongunstige positie t.o.v. de meer noordelijk gelegen visserijlanden door grotere afstand tot de rijke visgronden van de Noordzee en de slechte ligging van de vissershavens Oostende t.o.v. de belangrijkste consumptiecentra. Reeds vóór de oorlog leidde dit tot beschermende maatregelen. Schrijver geeft een overzicht van de samenstelling van de Belgische zeevisserijvloot in 1953 met vergelijkingscijfers over 1938. De kustvisserij verkeert in een slechte conditie door veroudering van de vloot en geringer rendement vanwege de achteruitgang van de kustfauna. De verre visserij, voor een belangrijk deel uitgeoefend in de IJslandzee, wint echter in betekenis. Een tabel betreffende de aangevoerde hoeveelheden vis naar de soorten toont, dat IJslandse vis thans 40 pCt van de aanvoer inneemt, waar tegenover de garnalvisserij is teruggelopen, terwijl de coëfficiënt van de prijsverhoging t.o.v. vóór de oorlog naar Belgische verhoudingen gering is.

— SOMMAIRE —

Prof. Dr H. J. WITTEVEEN, Inflation, réévaluation et budget de 1955.

Dans cet article, l'auteur cite le cas d'une inflation graduelle mais permanente. Il examine la place qu'occupe le budget lors de la formation de forces inflatoires. Il estime enfin qu'en ce moment, une réévaluation n'est pas à conseiller.

Note sur la situation financière de l'Indonésie en 1954.

D'après cette note, le Gouvernement indonésien s'attend cette année à un déficit budgétaire de 3 milliards de Rp. On est d'avis que ce montant doit être considéré comme un minimum.

Dr J. M. E. M. A. ZONNENBERG, La prorogation de la loi sur la reconstruction.

L'auteur n'estime pas nécessaire la prorogation de la loi sur la reconstruction annoncée dans le message royal du 7 août dr. Il recommande une enquête approfondie sur le problème du logement, par une institution de „research” adéquate.

J. VAN THILLO, La pêche maritime belge sur la défensive (I). Son développement au cours des dernières années.

L'auteur constate que la position de la pêche maritime belge est mauvaise, lorsqu'on la compare à celle de pays situés plus au Nord. Sur base des statistiques, il montre la conversion de la pêche côtière vers la grande pêche.

Inflatie, revaluatie en de Millioenennota 1955

Inleiding.

De Millioenennota 1955 geeft aan degenen, die onder de hoge belastingdruk gebukt gaan, wel geen onmiddellijk soulaas, maar toch beloften voor de toekomst. In zijn slotbeschouwing stelt de Minister voor 1956 nieuwe belastingverlagingen tot een bedrag van ca f 500 mln in uitzicht. Daar in de begroting 1954 reeds tot aanzienlijke belastingverlagingen van eveneens ongeveer f 500 mln was besloten, schijnt het, alsof aan het algemene verlangen naar verlichting van de belastingdruk geleidelijk in belangrijke mate zal worden tegemoet gekomen.

Hoezeer dit ons ook moge verheugen, het ontslaat ons niet van de plicht te onderzoeken, of dit alles mogelijk is zonder gevaren voor onze economie. Dit is te meer noodzakelijk, omdat er alle aanleiding is, om over de consequenties van de begroting 1954 weinig gerust te zijn. In een beschouwing over de Millioenennota 1954 heb ik het vorig jaar gewezen op het gevaar, dat het tekort op de begroting 1954 „onze economie opnieuw in de richting van de inflatie zou drijven”¹⁾. Het lijkt thans wel duidelijk dat dit gevaar in snel tempo bezig is zich te realiseren. De index van de kosten van levensonderhoud is in het eerste halfjaar 1954 met zeven punten gestegen, van 120 tot 127. Tegelijk heeft zich op de arbeidsmarkt een zo overspannen situatie ontwikkeld, dat de looncontrôle in feite niet meer te handhaven was en op korte termijn tot de tweede loonstijging binnen een jaar — nu echter van 6 pCt in plaats van de gebruikelijke 5 pCt — moest worden overgegaan²⁾. De Nota van de S.-E.R. geeft de indruk dat deze ontwikkeling vooral het gevolg zou zijn van de stijging van de export. Wel wordt opgemerkt, dat de spanning op de arbeidsmarkt „mede is veroorzaakt door verschijnselen in de overheidsfeer”³⁾, maar overigens wordt aan het effect van de begroting geen aandacht gegeven.

Als basis voor een beoordeling van de begrotingspolitiek lijkt het daarom gewenst om allereerst te komen tot een wat nauwkeuriger analyse van de factoren, die in de afgelopen jaren de ontwikkeling van het nationaal inkomen hebben bepaald.

Ontwikkeling in de afgelopen jaren.

De ontwikkeling van het nationaal inkomen volgt uit die van de verschillende uitgavencategorieën. Wij kunnen daarom uitgaan van de stelling dat

$$\begin{aligned} \text{Nationaal product (Y)} &= \text{Export (E)} - \text{Import (M)} \\ &+ \text{Investerings (I)} \\ &+ \text{Overheidsbestedingen (O)} \\ &+ \text{Consumptie (C)} \end{aligned}$$

Tussen deze factoren bestaan tal van gecompliceerde relaties. Voor een eerste ruwe benadering kunnen wij de veranderingen in export, investeringen en overheidsbestedingen als autonome factoren beschouwen. De veranderingen in de import en in de consumptie zijn voor een groot deel afhankelijk van het inkomen; daarnaast kunnen in deze factoren ook autonome veranderingen optreden. Om dit autonome gedeelte te schatten kunnen

wij de werkelijke veranderingen van import en consumptie vergelijken met de „normale” verandering, die gelijk is aan de toeneming van het inkomen vermenigvuldigd met de marginale import-, resp. consumptiequote⁴⁾. Op die wijze ontstaat tabel 1, waarin men in één oogopslag kan zien, hoe de veranderingen in het nationaal product zijn ontstaan.

TABEL 1.

Analyse van de ontwikkeling van het nationaal inkomen

	1949 - 1954					
	1949	1950	1951	1952	1953	1954
1. Toeneming uitvoer (Δ E)	1,0	2,2	3,1	0,7	0,2	1,0
m. Δ M	0,3	2,9	2,2	-1,2	0,7	1,7
m. Δ Y	0,7	0,8	0,8	+ 0,2	0,9	0,9
2. Toeneming autonome invoer (Δ Ma)	-0,4	2,1	1,4	-1,4	-0,2	0,8
3. Inflatoir effect betalingsbalans (1-2) ..	1,4	0,1	1,7	2,1	0,4	0,2
4. Toeneming particuliere investeringen (Δ I)	0,2	1,3	-0,6	-1,7	1,1	1,3
5. Toeneming overheidsbestedingen (Δ O)	0,1	0,3	0,4	0,2	0,6	0,5
c Δ C	0,5	1,1	1,0	0,2	0,5	1,2
c Δ Y	0,6	0,8	0,7	0,2	0,7	0,7
6. Toeneming autonome consumptie (Δ Ca)	-0,1	0,3	0,3	0,0	-0,2	0,5
7. Totaal (3+4+5+6)	1,6	2,0	1,8	0,6	1,9	2,0
8. Toeneming binnenlands product (Δ Y)	1,6	1,9	1,8	0,5	1,8	1,8
9. Procentuele stijging Y	11 pCt	12 pCt	10 pCt	3 pCt	9 pCt	8 pCt
10. Procentuele volumeverandering Y	9 pCt	7 pCt	1 pCt	1 pCt	10 pCt	
11. Procentuele prijsverandering Y	2 pCt	5 pCt	9 pCt	2 pCt	-1 pCt	
12. Kosten van levensonderhoud	100	109	120	120	120	127
13. Invoerprijzen	96	108	131	131	116	110

Verklaring:

Het nationaal inkomen ontstaat uit de totale uitgaven:

$$Y = E - M + I + O + C \therefore \Delta Y = \Delta E - \Delta M + \Delta I + \Delta O + \Delta C.$$

Stel: $\Delta M = m \cdot \Delta Y + \Delta Ma$, en $\Delta C = c \cdot \Delta Y + \Delta Ca$, dan is

$$\Delta Y = \frac{1}{1 - c + m} \{ \Delta E - \Delta Ma + \Delta I + \Delta O + \Delta Ca \} /$$

Stelt men de grootte van C op de gemiddelde grootte van $\frac{\Delta C}{\Delta Y}$ in de jaren 1949-1954, d.i. ca 0,40, en neemt men aan, dat m evenals de gemiddelde importquote geleidelijk gestegen is van 0,42 in 1949 tot 0,50 in 1953, dan krijgt men een multiplier die geleidelijk daalt van $\frac{1}{1,02} = 0,98$ tot $\frac{1}{1,10} = 0,91$ in 1953.

Bron:

De gegevens zijn ontleend aan het maandschrift van het C.B.S. van Juni 1954, in het bijzonder blz. 518 en 519.

Voor 1954 is de ontwikkeling van import, export en consumptie geschat door het gemiddelde van de eerste acht maanden te vergelijken met het overeenkomstige cijfer voor 1953. Voor de stijging van het nationaal product is uitgegaan van de in de Nota van de S.-E.R. gegeven schatting van de stijging van het nationaal inkomen per hoofd der actieve beroepsbevolking, van ca 6½ pCt. Daar in dit jaar van volle bezetting de actieve beroepsbevolking met niet veel meer dan 2 pCt kan zijn toegenomen, zou een totale stijging resulteren van ca 8½ pCt. Gezien de prijsstijging die reeds is opgetreden en rekenend met de komende loonronde, lijkt deze schatting mij nog aan de lage kant.

Wanneer men deze tabel bestudeert, ziet men de gehele ontwikkeling der afgelopen jaren in een bijzonder leerzaam perspectief. Om te beginnen valt het op, dat de „autonome” invoer vaak belangrijk is geweest en tevens grote fluctuaties vertoont. De verklaring en interpretatie van deze factor is niet gemakkelijk. Enerzijds kunnen hierachter werkelijk autonome factoren liggen zoals verandering van invoerprijzen en van de intensiteit der buitenlandse concurrentie, zoals die bijv. uit de ontwikkeling van de Europese integratie voortvloeit. Anderzijds is het mogelijk, dat deze „autonome” importverandering toch op een meer specifieke wijze van de inkomensverandering afhankelijk is, bijv. doordat voorraadschommelingen een grotere invloed op de invoer hebben

⁴⁾ De hier gevolgde methode om de oorzaken van inflatie te benaderen wijkt principieel af van de in de jaarverslagen van De Nederlandsche Bank gevolgde. Terwijl De Nederlandsche Bank de bronnen van geldcreatie nagaat, wordt hier onmiddellijk van de veranderingen in de uitgaven uitgegaan. De financiering hiervan blijft dan een open vraag; ik heb de neiging deze financiering *causaal* ook als meer van secundaire betekenis te beschouwen.

¹⁾ „Conjunctuur der conjunctuurpolitiek: de Millioenennota 1954” in „E.-S.B.” van 14 October 1953.

²⁾ In de „Nota betreffende het vraagstuk van eventuele loonsverhogingen” spreekt de S.-E.R. onomwonden over de „toenemende neiging om van de rechtens geldende lonen af te wijken” (blz. 5) en ziet hierin mede een motief tot loonsverhoging (blz. 34).

³⁾ T.a.p. blz. 9.

of doordat de invoer na het punt, waar de binnenlandse productie op „bottle-necks” begint te stuiten, als een sluitpost de divergenties tussen vraag en binnenlandse productie opvangt. Deze verschillende mogelijkheden moeten wij bij de interpretatie van de tabel in het oog houden.

De ontwikkeling, die in de tabel naar voren komt, zouden wij dan als volgt kunnen samenvatten:

1. Over de periode als geheel blijkt een tamelijk krachtig inflatieproces te hebben gewerkt. De waarde van het nationaal product steeg met gemiddeld 9 pCt per jaar, of met 45 pCt over de gehele periode. Doordat het herstel van het productie-apparaat een sterke stijging van de productiviteit mogelijk maakte, kon de stijging van de geldstroom voor een groot deel worden opgevangen door een toeneming van de reële productie van 28 pCt. De overblijvende stijging moest echter toch resulteren in een prijsstijging van 17 pCt of gemiddeld $3\frac{1}{2}$ pCt per jaar.

2. Wat betreft de oorzaken van de inkomensstijging blijkt het volgende:

In 1949 vond de stijging haar oorsprong vooral in de sterke verbetering van de betalingsbalans.

In 1950 lag de oorzaak der inflatie voor het grootste deel in de aanzienlijke toeneming der investeringen. De neiging tot voorraadvorming in verband met de Koreaanse oorlog speelde hierbij, zoals bekend, een belangrijke rol.

In 1951 speelden vooral externe impulsen voor de inflatie een rol; in het binnenland zien wij het begin van een terugslag.

In 1952 zet deze interne deflatie zich krachtig voort; de betalingsbalans zorgt daartegenover voor een zodanige compensatie, dat per saldo nog een lichte stijging van het nationaal product kon optreden.

Het jaar 1953 kenmerkt zich door binnenlandse deflatie; de impulsen uit het buitenland waren gering. De stijging der binnenlandse bestedingen hangt o.a. ook samen met de nationale ramp; het aandeel van de Overheid in de stijging is belangrijk.

De ontwikkeling in 1954.

De schattingen, die tot nu toe voor 1954 beschikbaar zijn, wijzen er op, dat de inflatie zich in dit jaar voortzet. Deze inflatie wordt nu echter gevaarlijk, omdat het punt van volledige werkgelegenheid is bereikt, zodat de *gewenste hoeveelhedinflatie* van 1953 zich omzet in een *ongewenste prijsinflatie* in 1954.

De oorzaken van de inflatie in 1954 blijken volstrekt niet alleen in de internationale factoren te liggen. Integendeel; de stijging van investeringen, overheidsbestedingen en autonome consumptie blijkt vrijwel de gehele stijging van het nationaal product te kunnen verklaren. Wel toont de export een gunstige ontwikkeling, maar tegenover de geschatte exportstijging van f 1 mrd staat een stijging van de import met f 1,7 mrd, zodat de „autonome” import met f 0,8 mrd toeneemt. Ook wanneer men deze laatste factor voor een deel als afhankelijk van het nationaal inkomen zou willen zien, blijven de binnenlandse oorzaken voor inflatie de buitenlandse in belang aanzienlijk overtreffen. Aldus vormt deze ontwikkeling een volkomen bevestiging van de verwachting, die ik een jaar geleden uitsprak, dat in 1954 in de particuliere sector geen belangrijke deflatoire krachten meer werkzaam zouden zijn ⁵⁾.

De rol van de begroting.

Welke plaats heeft nu de begroting bij het ontstaan

van deze inflatoire krachten ingenomen? Op het eerste gezicht zal men geneigd zijn te zeggen: dat is nogal meegevallen, want de geschatte uitkomst der begroting 1954 komt — zoals wij de laatste jaren telkens hebben meegevoelt — veel gunstiger uit dan was voorzien. Dit blijkt uit tabel 2, waarin de analyse van de begroting, zoals ik die het vorig jaar gaf, is voortgezet ⁶⁾.

TABEL 2.

Analyse der Rijksbegroting

	1952 Uit- komst	1953 Her- ziene begro- ting	1954 Be- gro- ting	1954 Ge- schatte uit- komst	1955 Be- gro- ting
1. Overschot (+) of tekort (—) op Gewone Dienst, Buitengewone Dienst I en Landbouwegalisatiefonds	1.796	60	— 401	+ 115	— 8
2. Correctie i.v.m. ontvangsten uit tegenwaarderekening	— 827	— 433	— 170	— 300	—
3. Correctie i.v.m. additionele uitgaven uit tegenwaarderekening	— 91	— 107	— 120	a)	— 106
4. Correctie i.v.m. afschrijvingen (+)	101	105	113	113	113
5. Te verwachten additionele uitgaven (—)	—	—	— 250	b)	— 30b)
					— 150
6. Gecorrigeerd overschot (+) of tekort (—) (1+2+3+4+5) ..	979	— 375	— 828	— 72	— 181
7. Uitgaven (—) Buitengewone Dienst II exclusief aflossingen ..	— 697	— 715	— 734	— 812	— 753
8. Bijzondere correctie i.v.m. posten die geen monetaire betekenis hebben:					
a. koopvaardij	—	—	—	70	—
b. opbrengst vijandelijk vermogen	—	—	— 120	— 130	— 200
c. schade-uitkering Nederlandse Spoorwegen	—	—	—	—	+ 300
9. Totaal deflator (—) of inflatoir effect (—) van de begroting c)	+ 282	— 1.090	— 1.682	— 944	— 834

- a) De additionele uitgaven zijn in de geschatte uitkomst reeds verwerkt.
 b) Van de f 186 mln voor de Commissie Achterstallige Betalingen, die in de additionele uitgaven van f 250 mln waren opgenomen, en in de geschatte uitkomst reeds zijn verwerkt, is in 1954 nog maar weinig uitgegeven; het overige (zegge f 150 mln) zal dus bij de uitgaven in 1955 kunnen komen.
 c) Het begrip inflatoir effect wordt hier in dezelfde zin gebruikt als in tabel 1. Met verwijzing naar ⁴⁾ op blz. 769 kan worden herhaald, dat het mij om de uitgaven gaat en dat ik de *financiering* als van secundaire betekenis beschouw. Het totaal inflatoir effect van de begroting betekent dan geenszins dat voor dit bedrag *geldschepping* moet ontstaan. Voor zover langlopende leningen worden opgenomen, behoeft dit niet het geval te zijn.

De daling van het totaal inflatoir effect met f 738 mln (van f 1.682 mln tot f 944 mln) is echter voor het grootste deel te verklaren door een stijging van de belastingopbrengst voor het Rijk van f 592 mln. Daarvan wordt f 63 mln toegeschreven aan het inhalen van de nog bestaande belastingachterstand. Voor het overige wordt de stijging van de belastingopbrengst toegeschreven aan de loonsverhoging van begin 1954 en aan de „onvoorzien gunstige economische ontwikkeling” ⁷⁾. Deze stijging van de belastingontvangsten is dus het gevolg van de stijging van het nationaal inkomen. (Kwantitatief is dit zeer plausibel: $\frac{530}{1,8} = 29$ pCt lijkt als marginaal belasting-

percentage voor het Rijk tegen een gemiddelde van 25 pCt zeer redelijk). M.a.w.: de geschatte uitkomst voor 1954 is een *ex post* resultaat van en niet een *ex ante* factor, of *oorzaak* van veranderingen in de inkomensstroom. Zoekt men naar oorzaken, dan moet men derhalve uitgaan van een raming der belastingen, die bij de in de uitgangssituatie — in casu 1953 — reeds bereikte hoogte van het nationaal inkomen past. Daartoe kan men dan het beste uitgaan van de ontvangstenraming in de aanvankelijke begroting 1954. Men kan dan eenvoudig de geschatte uitkomst 1954 van f 944 mln corrigeren met de

⁵⁾ Tegelijk is aan de tabel nog enige uitbreiding gegeven omdat bij het speuren naar de werkelijke monetaire betekenis van de verschillende posten in de Miljoenennota 1955 nog nieuwe correcties nodig blijken. Het moet mij van het hart, dat de Miljoenennota het niet gemakkelijk maakt om uit de talrijke correcties en qualificaties van de tekst wijs te worden. Zou het niet mogelijk zijn om naast de normale begroting een opstelling te geven waarin al deze correcties zijn verwerkt?

⁷⁾ Miljoenennota, blz. 9.

⁶⁾ Conjunctuur der conjunctuurpolitiek, blz. 807.

ex post belastingstijging van f 530 mln. Het totaal inflatoir effect wordt op die wijze f 1.474 mln. In vergelijking met de herziene begroting 1953 is dit een stijging van f 716 mln; dit bedrag geeft dus een ruwe benadering van het effect van de begroting 1954 op de inkomensstijging van dat jaar. Men ziet, dat dit effect geenszins te verwaarlozen is.

Ernst van een geleidelijke inflatie.

De geleidelijke inflatie die in ons land sinds de oorlog tot ontwikkeling is gekomen en die in 1954 mede door het effect van de rijksbegroting een nieuwe impuls heeft gekregen, is een ernstig verschijnsel. Soms toont men een neiging deze inflatie gemakkelijk op te vatten; de gedachte is dan, dat een prijsstijging van enkele procenten per jaar weinig kwaad kan en het handhaven van volledige werkgelegenheid gemakkelijker verzekert. Het kortzichtige van een dergelijke houding springt duidelijk in het oog, wanneer men bedenkt, dat een geleidelijke inflatie van 4 pCt per jaar, door de werking van dezelfde krachten die wij bij de samengestelde interest kennen, *in een generatie (30 jaar) een prijsstijging van 324 pCt oplevert. Dit betekent dat de geldwaarde tot minder dan $\frac{1}{3}$ zou dalen.* Het is nauwelijks nodig de gevaren van een dergelijke ontwikkeling te memoreren. De inkomens- en vermogensverhoudingen zouden op een uiterst onrechtvaardige wijze worden verstoord, hetgeen maatschappelijk ontwrichtend kan werken⁸⁾. Bovendien krijgt een inflatieproces, wanneer het langer doorgaat, de neiging zichzelf te versterken, enerzijds omdat de neiging tot sparen zal verminderen, anderzijds omdat meer en meer belangengroepen er naar gaan streven hun inkomen proportioneel met de prijzen omhoog te brengen. Al deze bezwaren zijn algemeen bekend. *Wanneer men dit inflatiegevaar wil vermijden, zal men echter ook een prijsstijging van enkele procenten per jaar bewuster als ongewenst moeten erkennen en moeten trachten te voorkomen.*

De prijsstijging, die van 1949 tot 1953 is opgetreden, werd veelal toegeschreven aan de omhoogdrukkende werking van een stijging der invoerprijzen. Hoewel men hierbij voorbij ziet aan het feit, dat de stijging der invoerprijzen nauw samenhangt met de vergaande devaluatie van de gulden in 1949 en evenmin rekening houdt met de prijsverlagende werking, die van de stijging der productiviteit zou hebben kunnen uitgaan⁹⁾, houdt deze verklaring toch een zekere aantrekkelijkheid. De hernieuwde inflatie in 1954 kan men echter in geen geval op deze wijze verklaren; het invoerprijspeil toont in de eerste helft van dit jaar een daling van ca 5 pCt. Dit maakt deze inflatie des te ernstiger. Wij hebben nu een stuk inflatie, dat werkelijk een gevolg is van een te hoge vraag en dat — zoals wij zagen — voor een belangrijk deel haar oorsprong vindt in een stijging van de binnenlandse uitgaven.

Het is van belang hierop met nadruk te wijzen, omdat dit inzicht in de Millioenennota 1955 nergens duidelijk naar voren komt. De gang van zaken wordt telkens beschreven als „groeïende welvaart”, als een „bijzondere” en „onvoorzien gunstige economische ontwikkeling” enz. Alleen in de slotbeschouwing wordt opgemerkt, dat de gunstige situatie „onmiskenbaar het karakter draagt van een hoogconjunctuur”. Wanneer men tegen een geleidelijke inflatie wil waken, zal men jaren van inflatie en hoogconjunctuur echter niet zonder meer als gunstig mogen beschouwen. Men kan een gevaar alleen voorkomen, wanneer men er voor op zijn hoede is.

⁸⁾ De situatie van de „vergeten groepen” zou dan wel zeer droevig worden. Men huilt thans over deze vergeten groepen krokodillentranen en gaat onderzoeken hoe hen te helpen. Maar dit is alleen afdoend mogelijk door verdere inflatie te voorkomen.

⁹⁾ Ik wees hierop ook in „Conjunctuurtheorie en conjunctuurpolitiek”, blz. 59.

Millioenennota 1955.

In dit licht moeten wij de begroting voor 1955 bezien. *Bij deze beschouwing dient dus voorop te staan, dat van de begroting in de huidige situatie van hoogconjunctuur eerder een deflatoir dan een verder inflatoir effect behoort uit te gaan.* Aan deze eis komt de begroting 1955 in zoverre tegemoet, dat het totaal inflatoir effect van de begroting in verhouding tot de uitkomst 1954 met ca f 100 mln daalt, hetgeen betekent, dat per saldo in 1955 een licht deflatoir effect zou worden uitgeoefend. *Voor zover de ontwikkeling zich thans laat voorzien lijkt dit juist; de Regering toont hier een wijze zelfbeperking.* Zonder verlaging van uitgaven lijkt een belastingverlaging in 1955 inderdaad niet mogelijk.

Perspectieven voor 1956.

De perspectieven, die de Minister voor 1956 opent, lijken in het licht van het bovenstaande echter enigszins twijfelachtig. De motivering van de in uitzicht gestelde belastingverlaging van f 500 mln is tweeledig. In de eerste plaats wijst de Minister op enkele uitgaven, waarvan een daling te verwachten is. Dit zijn:

Uitgaven voor de watersnood	— f 143 mln
Uitgaven i.v.m. C.A.B.	— f 150 mln
	— f 293 mln

(De uitgaven voor oorlogsschade, die de Minister eveneens noemt, zijn in 1955 f 400 mln, waarvan nog een schuld van f 1,5 mrd openstaat. Deze uitgaven kunnen dus nog wel enkele jaren voortgaan).

Het is echter te vrezen, dat tegenover deze daling van uitgaven op andere punten stijgingen zullen staan. De normale uitgaven voor verschillende ministeries vertonen in 1955 (evenals in 1954) weer belangrijke stijgingen, ditmaal van bijna f 300 mln. Zou deze ontwikkeling in 1956 doorgaan, dan zou daardoor de daling der bijzondere uitgaven juist worden gecompenseerd, zodat uit dien hoofde geen ruimte voor belastingverlaging zou ontstaan.

Het tweede motief van de Minister heeft een conjunctuureel karakter. De Minister maakt zich ongerust over de uitvoer. Hij meent nl., dat het „niet verantwoord zou zijn er a priori mede te rekenen, dat het (voor de uitvoer) bereikte stijgingstempo in de toekomst gehandhaafd zal blijven”¹⁰⁾. In dat geval zal de totale vraag bij de stijging van bevolking en productiviteit achter kunnen blijven. De werkgelegenheid zou dan meer de aandacht gaan vragen, zodat belastingverlaging gunstig zou zijn.

Deze redenering lijkt toch wel zeer speculatief! Het is al zeer moeilijk om te voorzien, hoe de conjunctuur zich zal ontwikkelen in een jaar, dat vlak voor ons ligt. Een dergelijke toekomstverwachting op korte termijn is echter onmisbaar om de begroting zo goed mogelijk op de conjunctuur af te stemmen. Verwachtingen ten aanzien van de conjunctuur over twee jaar zijn vele malen onzekerder; zij zijn ook niet nodig voor het opstellen van een begroting. *Om desondanks op grond hiervan beloften tot belastingverlaging te doen, lijkt een gewaagde procedure, die het risico in zich draagt, dat in 1956 wederom — evenals in 1954 — een conjunctureel averechts werkende begroting zal worden ingediend.*

Men zou de woorden van de Minister met evenveel recht kunnen omkeren en kunnen stellen; dat het niet verantwoord zou zijn er a priori mede te rekenen, dat het bereikte stijgingstempo van de export in de toekomst niet gehandhaafd zou blijven! De waarheid is, dat het beste planbureau ter wereld niet in staat kan zijn om van het

¹⁰⁾ Millioenennota, blz. 32.

stijgingstempo van de export in 1956 een betrouwbare schatting te geven. Om tot een conjunctureel juiste begrotingspolitiek te komen, moet men daarom vooral vermijden zich langer van tevoren dan nodig is op bepaalde maatregelen vast te leggen. En dit doet de Minister, want hij zal op zijn toezegging moeilijk meer kunnen terugkomen.

Wanneer men werkelijk op lange termijn mogelijkheden tot belastingverlaging wil scheppen, dan is de juiste weg daartoe om naar beperking van uitgaven te streven. Daarin moeten mogelijkheden liggen. Wanneer men alleen al een verdere stijging van de normale uitgaven zou kunnen voorkomen, zou al een aanzienlijke ruimte voor belastingverlaging kunnen ontstaan.

Betalingsbalanssaldo en revaluatie.

Tegenover het hierboven gegeven betoog zou men kunnen stellen, dat de betalingsbalans ondanks de inflatoire ontwikkeling van dit jaar nog steeds een gunstig saldo blijft vertonen; en dat zolang dit het geval is inflatoire maatregelen mogelijk zijn, en zelfs gewenst, omdat het ophopen van goud- en deviezenreserves een weinig aantrekkelijke besteding van het nationaal inkomen is, terwijl bovendien — internationaal gezien — ook een land met een overschot naar herstel van het betalingsbalansevenwicht behoort te streven.

Deze gedachtengang is te weerleggen met één krachtig tegenargument. Wij beschikken over een instrument, dat het mogelijk maakt om het reëel nationaal inkomen te vergroten en een overschot op de betalingsbalans te verminderen *zonder inflatie*. Dit instrument bestaat in een *revaluatie* van de gulden, waarop Dr F. W. C. Blom in het vorige nummer van dit tijdschrift de aandacht vestigt. Het hanteren van dit instrument schijnt door sommige gezaghebbende personen als taboe te worden beschouwd. Dit lijkt mij onjuist. De statuten van het Internationale Monetair Fonds sluiten wel vrij fluctuerende wisselkoersen uit, maar verzetten zich geenszins tegen een wijziging van de wisselkoers, wanneer een fundamentele evenwichtsverstoring op de betalingsbalans dit nodig maakt. Binnen 10 pCt kan een wijziging van de wisselkoers zelfs worden doorgevoerd zonder dat de toestemming van het Bestuur van het Internationale Monetair Fonds nodig is.

Wij zijn in 1949 tot een belangrijke devaluatie overgegaan. De gunstige ontwikkeling van onze betalingsbalans in de laatste jaren wijst er op, dat deze devaluatie te ver is gegaan. Daarom zou een lichte revaluatie de aangegeven weg kunnen zijn om de ontwikkeling in meer evenwichtige banen te leiden. Het a priori uitsluiten van deze mogelijkheid zou impliceren, dat men *wel devaluatie maar geen revaluatie wil accepteren*. Dit zou betekenen, dat men zich er *welbewust van verzekert, dat alleen prijsstijgingen en geen prijsdalingen mogelijk zijn*. Men zou dan immers bij een — internationaal gezien — te hoog prijspeil (zoals in 1949) devalueren, met loonstijgingen als gevolg; en bij een internationaal te laag prijspeil inferen, en zo ook in dit geval loonstijgingen doen ontstaan. Zo zou het uitsluiten van revaluatie en wel accepteren van devaluatie de krachten die in de richting van een permanente inflatie werken weer belangrijk versterken.

Wanneer men dus revaluatie in principe wél als instrument van economische politiek accepteert, blijft natuurlijk nog de vraag, of de exportpositie en de betalingsbalans gunstig genoeg zijn om de toepassing van dit middel verantwoord te doen zijn. Het komt mij voor

dat in het begin van dit jaar en bij een minder inflatoire begroting voor 1954 een revaluatie ter compensatie van de huurverhoging zeker mogelijk zou zijn geweest en een evenwichtiger en rechtvaardiger ontwikkeling zou hebben gegeven. Indien dit zo is, houdt dat ook de conclusie in, dat de inflatoire ontwikkeling van 1954 ook in verband met de betalingsbalans niet nodig was.

Intussen zijn de mogelijkheden voor een revaluatie nu belangrijk ongunstiger geworden. Er zijn al tendenties aan het werk, die de invoer belangrijk meer doen toenemen dan de uitvoer. De betalingsbalans, die in 1953 een overschot van f 1,4 mrd vertoonde, zal daardoor bij de huidige ontwikkeling naar schatting al ca f 0,7 mrd achteruitgaan. De a.s. loonsverhoging zal deze daling van het overschot misschien nog versterken. Bovendien zal deze loonstijging de marge voor onze exportproducten verder verkleinen. Wanneer men in de cijfers uit de Nota van de S.-E.R. ziet, dat de toegevoegde waarde excl. arbeidskosten (de bruto winstmarge dus) per eenheid product voor de industriële export dit jaar tot 71 pCt van het niveau van 1951 is teruggelopen en daarmede van alle jaren van 1949 tot 1953 het laagste peil heeft bereikt, dan lijkt het waarschijnlijk dat de grenzen van wat zonder schadelijke gevolgen mogelijk is, dicht zijn benaderd ¹¹⁾.

Ik vrees, dat wij voor het ogenblik de conclusie moeten trekken, dat wij een kans hebben gemist en dat *revaluatie op dit moment niet meer aanbevelenswaard is*. De argumenten, waarop deze conclusie berust, houden echter evenzeer in, dat verdere loonstijgingen thans niet aanbevelenswaard zijn.

Daarom zou ik aan deze conclusie willen toevoegen, dat *indien* in de toekomst zich weer een analoge situatie als in eind 1953, begin 1954 zou ontwikkelen, met een gunstige betalingsbalans en een stijging van de exportmarge, bijv. door loonstijgingen elders, een *revaluatie in plaats van een loonstijging ernstig en in gunstige zin moet worden overwogen*.

Slotbeschouwing.

Als een rode draad komt in het voorgaande betoog telkens het gevaar naar voren van een geleidelijke, maar permanente inflatie. De diepste oorzaak hiervan moet liggen in menselijke neigingen. De situatie is blijkbaar deze, dat het zwaartepunt van de menselijke beslissingen in inflatoire richting is verschoven. Deflatie vreest men als zeer gevaarlijk; inflatie daarentegen telt men weinig en ziet men nauwelijks. Voor de oorlog daarentegen zag men de oorsprong der conjuncturele gevaren in inflatie en verwachtte men van deflatie een heilzame aanpassing. Ook is het thans zo, dat het directe belang van machthebbende personen en groepen veelal eerder in inflatie ligt dan in deflatie. De vakverenigingsleider wil zijn arbeiders tastbare resultaten tonen in de vorm van een hoger loon; een prijsdaling, die even gunstig kan zijn, kan hij niet gemakkelijk als zijn werk voorstellen. Parlementsleden hebben de neiging het publiek te behagen door hogere uitgaven en lagere belastingen te vragen. En ten slotte heeft een inflatie zelfs voor de Regering aangename kanten: de Minister van Financiën ziet zijn belastingopbrengsten steeds stijgen en kan dan royaal zijn met uitgavenverhoging en belastingverlaging; de Minister van Sociale Zaken ziet volledige werkgelegenheid en de

¹¹⁾ Nota S.-E.R. blz. 26. De beschouwing van Prof. Dr J. Wisselink in „E.-S.B.” van 21 April 1954: „Het tempo der Westeuropese liberalisatie”, vestigt de indruk, dat wij als klein land met onze exportpolitiek extra voorzichtig moeten zijn. In een vergelijking tussen Nederland en Duitsland toont Prof. Wisselink, dat de concurrentiepositie van onze textielindustrie al betrekkelijk ongunstig is.

Minister van Economische Zaken kan zich verheugen in een door de hoogconjunctuur gestimuleerde snelle industrialisatie.

Dit alles lijkt een oneerbiedige parodie. Maar er schuilt iets waars in. Wanneer wij een werkelijk even-

wichtige ontwikkeling willen bereiken tussen de Scylla en Charybdis van deflatie en inflatie door, dan zullen wij vaakzaam moeten zijn tegenover die half onbewuste krachten, die ons gedrag in één richting dreigen te doen afwijken.

Rotterdam.

Prof. Dr. H. J. WITTEVEEN.

Indonesië's Financiële Nota 1954

Men schrijft ons:

„Aanvankelijk werd de begroting 1954 opgesteld met een tekort van ruim Rp 1.200 mln. Op grond van daarna verkregen bijzonderheden, vooral met betrekking tot de ontvangsten, dienen deze ontvangsten te worden herzien en verminderd. In verband hiermede wordt thans medegedeeld, dat het tekort Rp 2.600 mln is. Bovendien wordt verwacht, dat ook een aanvullende begroting zal worden ingediend welke gedeeltelijk, tot een bedrag van Rp 400 mln, niet zal worden gedekt door nieuwe inkomsten”.

Aldus de vertaling van een passage uit de Financiële Nota 1954 die dezer dagen door Minister Ong Eng Die bij het parlement werd ingediend.

Wij herinneren ons dat in de maand December van het vorige jaar in de pers berichten verschenen, volgens welke de begroting voor 1954 sluitend zou zijn; in verschillende dagbladen werd deze mededeling overigens al direct in twijfel getrokken. In April jl. verklaarde de Minister van Financiën dat het tekort Rp 1.200 mln zou bedragen, waarbij door Zijne Excellentie werd opgemerkt dat de Regering voornemens zou zijn dit tekort te bestrijden middels opbrengsten van de juist ingevoerde transferheffingen en middels een nieuwe binnenlandse staatslening ten bedrage van Rp 300 mln. Aangezien de opbrengst van de transferheffingen toen op Rp 700 mln werd geschat zou het tekort over 1954 niet meer dan Rp 200 mln bedragen.

Thans dus wordt een tekort van Rp 2.600 mln toegegeven, terwijl een tekort van Rp 3.000 mln waarschijnlijk wordt geacht. Naar onze mening is ook dit bedrag als een minimum bedrag te beschouwen: op het ogenblik beweegt zich het tekort op een niveau van Rp 3.700 à 3.800 mln per jaar. Immers, de toeneming van de overheidsschuld aan de Bank Indonesia bedroeg in de periode 1 Januari - 1 September 1954 Rp 2.518 mln, d.i. op jaarbasis ruim Rp 3.700 mln. Het is uiteraard mogelijk dat in de naaste toekomst enige verbetering zal optreden hoewel deze mogelijkheid, bij de huidige stand van zaken, niet anders dan een theoretische is. De transferheffingen bijv. zullen de Rp 700 mln vermoedelijk niet halen; een opbrengst van Rp 400 à Rp 500 mln lijkt waarschijnlijker.

Algemeen beeld.

De Nota bevat verschillende feiten, die waard zijn, nader te worden gezien.

In de eerste plaats worden de totaalcijfers van de nieuwe begroting vergeleken met de totalen van 1953. Het volgende overzichtje wordt gegeven (mln rupiahs):

	1953		1954 Begroting
	Begroting	Voorlopig resultaat	
Uitgaven	14.926	16.023	13.600
Ontvangsten	13.122	13.710	11.000
Tekort	1.804	2.313	2.600

Opgemerkt zij, dat op 27 April jl. door het parlement het wetsontwerp op de Staatsbegrotingen 1952 en 1953 werd goedgekeurd, waarbij voor het laatstgenoemde jaar

een totaalbedrag aan uitgaven van Rp 13.342 mln en voor de inkomsten een bedrag van Rp 11.422 mln werd vastgesteld, zodat het tekort voor 1953 op Rp 1.920 mln kwam te staan. Thans worden in de Nota andere begrotingscijfers als vergelijking gebruikt die, hoewel zij per saldo een lager tekort geven, aan de andere kant een hoger uitgaafbedrag laten zien waartegenover de geraamde uitgaven in 1954 gunstig afsteken.

Over de resultaten van het jaar 1953 schijnt weinig verschil van mening te bestaan omdat zowel de Regering als de Bank Indonesia (wier Jaarverslag dezer dagen eveneens verscheen) een werkelijk tekort van rond Rp 2.300 mln becijferen, nl. Rp 3.000 mln verminderd met Rp 700 mln dat ten laste van 1952 moet worden gebracht.

Bijzonder opvallend is hetgeen in de Financiële Nota wordt gezegd over de deviezenpositie. De volgende cijfers worden gegeven (in mln rupiahs):

Deviezenvoorraad 1-1-1953	Rp 3.617
Vermindering in 1953	„ 1.386
Deviezenvoorraad per 1-1-1954	Rp 2.231
Geraamde vermindering 1954	„ 600
Geraamde voorraad per 1-1-1954	Rp 1.631

Wij tekenen hierbij aan dat het deviezenverlies in 1953 ad Rp 1.386 mln slechts omvat het tekort op het goederen- en dienstenverkeer berekend op kasbasis; daarnaast heeft in de loop van het vorige jaar echter afbetaling van langlopende schulden plaats gehad tot een bedrag van Rp 234 mln; voorts is een aantal ongespecificeerde betalingen verricht ten bedrage van Rp 73 mln, terwijl ten slotte „autonome” kapitaalbewegingen plaatsvonden, die een batig saldo van Rp 24 mln opleverden.

Over al deze betalingen zwijgt de Financiële Nota; zij staan echter wel vermeld in het maandblad „Ekonomi dan Keuangan Indonesia” van Juli 1954, waarin o.a. het Staatsplanbureau een overzicht gaf van de economische ontwikkeling van Indonesië in 1953, dat goeddeels gebaseerd was op gegevens van het Ministerie van Financiën. Het totale verlies aan deviezen zou volgens dit overzicht komen op Rp 1.669 mln. Naar onze mening zou derhalve een reserve per 1 Januari 1954 van Rp 1.800 à 1.900 mln (op kasbasis) een juister beeld geven, ook al omdat door de Regering eerder, nl. begin April jl., een bedrag van Rp 1.866 mln werd genoemd (eveneens op kasbasis). Het verslag van de Bank Indonesia vermeldt de deviezenvermogen per 1 Januari jl. Rp 2.025 mln doch de berekening geschiedt, zoals bekend, niet op kasbasis.

Het voorgaande doet vermoeden dat het voor 1954 geraamde bedrag aan verlies van deviezenvermogen evenmin een juist beeld geeft. Zoals reeds in ons vorig artikel¹⁾ werd betoogd, is het totale verlies in de afgelopen maanden reeds zódanig groter dan geraamd werd, dat er al zeer bijzondere gebeurtenissen zouden moeten plaatsvinden indien inderdaad het genoemde bedrag van Rp 600 mln juist zou blijken.

¹⁾ „E.-S.B.” van 1 September 1954, blz. 692 e.v.

Met betrekking tot de binnenlandse monetaire situatie wordt in de Financiële Nota het volgende overzicht gegeven van de omvang van de geldcirculatie (mln rupiahs):

	Eind 1952	Eind 1953	Raming 1954
Chartaal	4.349	5.218	
Giraal	2.370	2.424	
Totaal geldvolume	6.719	7.642	ca 8.250

Ook hier staan wij ten opzichte van de geraamde cijfers voor (ultimo) 1954 uitermate sceptisch en wel omdat reeds in Juli jl. het genoemde bedrag van Rp 8.250 mln ver was overschreden en de sindsdien door de Bank Indonesia in haar weekstaten gepubliceerde cijfers zeker geen aanleiding geven tot de veronderstelling dat de geldcirculatie is gedaald; integendeel. Blijkbaar heeft de Indonesische Regering tegen beter weten in, dat in de nog komende maanden van dit jaar een vermindering van de geldcirculatie zal kunnen worden geëffectueerd. Voor deze verwachting bestaat naar onze mening geen grond tenzij men ook het inflatoire deel van het begrotingstekort zou kunnen drukken. Aangezien echter het begrotingstekort, zoals de zaken thans staan, groter zal zijn dan in de Financiële Nota wordt toegegeven zal ook het inflatoire deel er van groter zijn.

De begroting 1954.

In de Financiële Nota wordt de aandacht gevestigd op het feit dat de begroting voor dit jaar in tegenstelling tot die van vorige jaren wordt onderscheiden in de Gewone Dienst en de Kapitaaldienst en niet in Gewone Dienst en Buitengewone Dienst. Het zou ons te ver leiden om op de merites van beide methoden in te gaan ²⁾. Hier zij slechts vermeld dat op grond van de nieuwe onderscheiding een aantal posten, die in vorige jaren op de Gewone Dienst werden geboekt, thans op de Kapitaaldienst voorkomt waardoor deze laatste een groter aandeel kreeg in de totale begroting. In de onderstaande tabel wordt blijkbaar voor het jaar 1953 van wéér andere cijfers uitgegaan. De totale uitgaven bedragen volgens onderstaande opstelling Rp 13.216 mln en de ontvangsten Rp 11.431 mln; deze bedragen zijn dus noch in overeenstemming met de oorspronkelijke begroting 1953 noch met de in April jl. door het parlement goedgekeurde begroting 1953. De begroting volgt overigens de in de Indonesische Comptabiliteitswet 1925 voorgeschreven uitsplitsing in personele, materiële, overige en kapitaalsuitgaven (afdeling II artikel 2).

	1953	1954
I. Uitgaven		
a. Personele uitgaven	3.910	4.215
b. Materiële uitgaven	3.492	3.921
c. Overige uitgaven	4.186	2.305
Sub-totaal (Gewone Dienst)	11.588	10.441
d. Kapitaaldienst	1.628	3.120
Totaal	13.216	13.561
II. Ontvangsten		
Gewone Dienst	9.993	8.553
Kapitaaldienst	1.438	2.417
	11.431	10.970
III. Tekort		
waarvan:		
Gewone Dienst	1.595	1.888
Kapitaaldienst	190	703

Op de Kapitaaldienst zijn in tegenstelling tot vorige jaren o.a. geboekt de uitgaven voor rijststopkoop (Rp 500

mln) en de „Voorschotten ter Voorziening in Kasbehoefden” (Rp 588 mln). In overeenstemming hiermede werden onder de ontvangsten van de Kapitaaldienst gebracht de geschatte opbrengst van de rijstverkoop (Rp 800 mln) en de terugbetaling van vorengenoemde voorschotten tot een bedrag van Rp 500 mln.

Wat de uitgaven betreft valt op te merken, dat de personele uitgaven in 1954 Rp 305 mln hoger worden geraamd dan in 1953, de materiële uitgaven Rp 439 mln en de kapitaalsuitgaven Rp 593 mln. De „Overige Uitgaven” worden daarentegen Rp 1.881 mln lager geschat. Opvallend zijn de hogere personele en materiële uitgaven voor de weermacht (bijna Rp 220 mln meer dan in 1953). De stijging van de uitgaven van het Ministerie van Financiën is een gevolg van de overboeking van o.a. de uitgaven voor reizen („Urusan Perjalanannya”) tot een bedrag van Rp 175 mln.

Ten aanzien van de ontvangsten wordt slechts een gedeeltelijke specificatie gegeven en wel tot een bedrag van Rp 8.163 mln. Dit bedrag is dus lager dan de totale geraamde inkomsten van Rp 10.970 mln. Wij geven hieronder eerst de globale indeling, waarbij de tussen haakjes geplaatste getallen betrekking hebben op door ons uit de beschikbare gegevens samengestelde voorlopige resultaten over 1953 (in mln rupiahs):

Belastingen	5.669,3	(6.647,2)
Bedrijven (I.B.W.)	206,3	(457,8)
Diverse ontvangsten	1.435,9	(2.148,6)
Verkoop kapitaalgoederen	2,0	—
E.C.A. (Counterpart)	500,0	—
Crediet Eximbank	350,0	(150,5)
	8.163,5	

In de bovenstaande opstelling valt al direct op het bedrag van Rp 500 mln, zijnde de tegenwaarde van de E.C.A.-hulp, welke de Indonesische Regering blijkbaar voornemens is te gebruiken, doch dat, zoals bekend, eerst mogelijk is na accoordbevinding van de Amerikaanse Regering. Het is de vraag, of de nog resterende maanden van 1954 voldoende zullen zijn om met de Amerikaanse Regering tot overeenstemming te komen. Geval voor geval moet immers worden voorgebracht en beoordeeld naar de monetaire consequenties, voordat afboeking van de speciale rekening ten gunste van de gewone dienst van de Overheid zal kunnen plaats hebben.

Beziet men de post „Belastingen” van het overzicht nader dan valt het volgende op te merken:

- Kohierbelastingen.** De vennootschapsbelasting is in de begroting opgevoerd voor een bedrag van Rp 750 mln; de werkelijke ontvangsten in 1953 waren Rp 1.082 mln, terwijl het oorspronkelijke begrotingscijfer 1953 een bedrag van Rp 500 mln vermeldt.
- Niet-kohierbelastingen.** Hieronder is opgevoerd een bedrag van Rp 300 mln aan „meevallers” („kemud-juran”). De betekenis van deze post onttrekt zich geheel aan enige beoordeling, ook al omdat in de tekst met geen woord hierover wordt gesproken. De belangrijkste ontvangsten in deze categorie worden gevormd door de verkoopbelasting (geraamd op Rp 600 mln; resultaat 1953: Rp 634 mln) en de loonbelasting (begroot op Rp 190 mln; resultaat 1953: Rp 229 mln).
- Rechten en accijnzen.** Ook hier is een post „meevallers” opgevoerd tot een bedrag van Rp 300 mln, waarover evenmin iets wordt gezegd. Kortheidshalve vermelden wij hieronder de voornaamste bedragen met tussen haakjes er achter wederom de resultaten over 1953 (mln rupiahs):

²⁾ Verwezen zij naar A. J. Wisse: „De begroting van de Republik Indonesia”, uitgegeven door P. T. Pembangunan Djakarta, 1953.

Totaal	3.150	(3.712)
waarvan:		
Invoerrechten	1.050	(1.283)
Gewone uitvoerrechten	450	(427)
Extra-uitvoerrechten	200	(485)
Benzine-accijns	335	(364)
Tabaksaccijns	580	(833)
Suikeraccijns	100	(136)

Onder „Diverse Ontvangsten” valt als voornaamste post te vermelden de importheffing (T.P.I.) met een bedrag (Rp 1.087 mln), dat belangrijk lager is dan de werkelijke ontvangsten over 1953 (Rp 1.914 mln). Opvallend is dat onder dit hoofd de T.P.T.-heffing ontbreekt. Deze heffing wordt nergens anders aangetroffen zodat zij vermoedelijk geheel buiten de begroting werd gehouden, tenzij de hierboven reeds genoemde „meevallers” hiermede in enigerlei verband staan.

Vergelijkt men ten slotte deze diverse ontvangsten met hetgeen over 1953 hieronder werd begrepen dan blijkt dat in de begroting 1954 verder buiten beschouwing werden gelaten de ontvangsten van het Voedingsmiddelenfonds (Jajasan Urusan Bahan Makanan), de Dienst voor Boswezen, het Deviezeninstituut, winstaandeel suiker-koop en nog enkele andere posten.

	Begroting 1953	Begroting 1954
Hoge Colleges van Staat	1.095	1.197
Buitenlandse Zaken	97	109
Binnenlandse Zaken	1.692	1.640
Financiën	872	1.048
Financieringsdienst	1.946	2.309
Agrarische Zaken	—	24
Landbouw	515	531
Economische Zaken	1.445	776
Defensie	2.880	3.000
Justitie	178	208
Verbindingen	325	421
Dienst Scheepvaart	114	100
Voorlichting	133	150
Opvoeding	752	750
Gezondheid	297	329
Sociale Zaken	134	189
Arbeid	60	68
Godsdienstzaken	142	163
Personele Zaken	24	—
Openbare Werken	514	500
	13.216	13.562

De Maatschappij die zêér bijzondere voordelen biedt

**ZWITSERSCHER MAATSCHAPPIJ
VAN LEVENSVZERKERING EN LIJFRENT**

Een symbool van veiligheid.

Herengracht 500 — Amsterdam — Telefoon 37171

(Advertentie)

Slotopmerkingen.

Tot zover de belangrijkste gegevens uit de Financiële Nota. Wij hebben reeds in de aanvang van ons artikel enige kritische opmerkingen gemaakt betreffende het algemene beeld dat in de Nota aan de lezer wordt gesuggereerd. Beziet men, resumerende, het geheel nogmaals dan wordt de eerste indruk, nl. dat het thans door de Indonesische Regering *toegegeven* begrotingstekort slechts een minimum is, bevestigd. Dit vindt voornamelijk zijn oorzaak in het feit dat, zoals hierboven is gebleken, onder de ontvangsten een aantal posten voorkomt waarvan men de grootte kan betwijfelen of waarvan de werkelijke ontvangst eerst na afloop van het huidige jaar zal kunnen worden gerealiseerd. Zulks strekt mede tot steun voor de stelling, dat het niveau waarop het begrotingstekort zich momenteel beweegt aanzienlijk hoger ligt dan door de Indonesische Regering wordt erkend.

Zoals boven reeds bleek, zijn voor de belangrijkste overheidsinkomsten belangrijk lagere bedragen in de begroting vermeld. Zij vormen een illustratie van de moeilijkheden waarmede de Regering momenteel te kampen heeft als gevolg van haar grote afhankelijkheid van inkomsten uit de buitenlandse handel en welke op korte termijn moeten worden opgelost, wil men althans een devaluatie — die de Regering een herwaarderings-„winst” zou opleveren — vermijden.

Vermeld dient ten slotte nog te worden, dat in de Financiële Nota geen nadere mededelingen werden gedaan omtrent de voorgenomen binnenlandse staatslening ad Rp 300 mln.

Djakarta, September 1954.

De verlenging van de Wederopbouwwet

Inleiding.

Bij Koninklijke Boodschap van 7 Augustus jl. is wederom een verlenging van de Wederopbouwwet met twee jaren, tot 1 Januari 1957, voorgesteld. In de zeer korte Memorie van Toelichting ($\frac{1}{2}$ kolom druks) somt Minister Witte vier redenen voor deze verlenging op:

1. „de voorbereiding van de definitieve voorziening van de in deze wet geregelde onderwerpen” (via nieuwe Ruimte- en Woningwetten) is nog niet gereed;
2. „het belang, gelegen in de handhaving van de bepalingen omtrent het bouwprogramma, welke noodzakelijk zijn, ten einde de Regering in staat te stellen om in verband met de huidige spanningen op de arbeidsmarkt, waar nodig, de bouwactiviteit te reguleren”;
3. de watersnoodramp;
4. de op deze wet gebaseerde premie- en bijdrage-regelingen.

De Wederopbouwwet bestaat uit vier paragrafen. Wij beschouwen de paragraaf „Bouwprogramma” als de eigenlijke kern dezer wet. De overige paragrafen — „We-

deropbouwplannen”, „Onteigening” en „Bijzondere afwijkingen van de Woningwet” — kunnen o.i. niet alleen elders worden ondergebracht doch wij beschouwen hen — stellig de beide laatste — als niet-specifiek voor de Wederopbouwwet.

Wat betreft de reden sub 1 genoemd, vroeg de Eerste Kamer reeds op 11 December 1952 om incidentele wijziging van de Woningwet ten einde deze onderwerpen aldaar onder te brengen, hetgeen Minister Witte als „niet urgent” afwees. De reden sub 3 genoemd heeft gelukkig een zodanig tijdelijk karakter, dat het zeer twijfelachtig lijkt of de verlenging der Wederopbouwwet tot 1 Januari 1957 op dit motief wel kan steunen. Ook de regelingen sub 4 genoemd behoeven o.i. de Wederopbouwwet niet. Men denke bijv. aan de Financieringsregelingen Woningbouw 1947 en 1948, die toch wel niet op de Wederopbouwwet 1950 indertijd konden steunen.

De reden sub 2 genoemd herinnert aan de oorspronkelijke motivering dezer uitgesproken *noodwetgeving*. De Kamerstukken 1949/50 tonen immers duidelijk aan, dat „een bemoeiing van de centrale Overheid met de bouwnijverheid” urgent werd geacht „in verband met de noodtoestand welke bestond als gevolg van de zeer grote

moeilijkheden met betrekking tot de voorziening in materialen en arbeidskrachten....”.

Toch gaven in 1950 „zeer vele” Tweede Kamerleden hun fiat (tot 31 December 1952) aan de Wederopbouw-wet, slechts na te hebben opgemerkt: „De dictatoriale bevoegdheden laten geen lange werkingsduur toe, zodat aan deze termijn te zijner tijd dan ook dient te worden vastgehouden”.

De Regering, hoewel de kwalificatie „dictatoriale” afwijzende, beaamde „dat de werkingsduur van deze wet beperkt dient te zijn”.

Derhalve veroorloven wij ons thans van inzicht te verschillen over de noodzaak van deze nieuwe (tweede) verlenging, zulks temeer, omdat wij weten, dat Minister Witte op het standpunt staat, dat „verschil van inzicht geenszins als betreurenswaardig” is te beschouwen; „integendeel door een belangrijk, de gemeenschap rakend vraagstuk van verschillende zijden te benaderen, wordt vaak een meer harmonische oplossing bereikt dan door het eenzijdig en kritiekloos doorvoeren van een bepaalde gedachtengang”¹⁾.

Uit hoofde van redenen, die wij hieronder zullen uiteenzetten, achten wij het contingenteringsstelsel, hetwelk thans nog slechts wordt gegrond op één der 3 peilers, de arbeidskrachten, niet alleen — om met de N.R.Ct. van 8 Januari 1954 te spreken — een „falend stelsel voor woningbouw”, doch wij menen tevens, dat *dit* stelsel juist uiterst bezwaarlijk op *deze* peiler is te grondvesten.

Beschikbare arbeidskrachten, bestaand contingenteringsstelsel en woningtekort.

Het bouwprogramma, zo schrijft art. 15 lid 1 der Wederopbouw-wet voor, moet „in verband met de beschikbare arbeidskrachten, geldmiddelen en materialen” worden vastgesteld. Wat de in de recente Memorie van Toelichting niet meer genoemde *materialen* betreft, zowel het Jaarverslag der Centrale Directie van de Wederopbouw en de Volkshuisvesting over 1952 evenals dat over 1953 reppen hierbij resp. van „geen moeilijkheden” (blz. 129) en „geen moeilijkheden van enige betekenis” (blz. 151). Wat de, naar het ons toelijkt geheel terecht, niet meer genoemde *geldmiddelen* betreft, sprak bedoeld Jaarverslag over 1952 de hoop uit, dat de zorgen hierover „blijvend in het vergeetboek zullen geraken” en het Jaarverslag over 1953 rept over deze zijde van de zaak in het geheel niet meer.

Hoe is het *nu* met de beschikbare *arbeidskrachten*? In 1952 was hierover blijkens blz. 9 van het in Mei 1953 verschenen Jaarverslag over 1952 geen enkele puzzle meer. Het in Mei 1954 verschenen Jaarverslag over 1953 der Centrale Directie laat zich aanmerkelijk voorzichtiger uit dan het Jaarverslag over 1952. Wij ontfien aan blz. 19 van het Jaarverslag over 1953 het volgende:

„Enerzijds stelt het beschikbaar aantal bouwvakarbeiders zowel landelijk als regionaal een limiet aan de totale bouwcapaciteit, die niet kan worden overschreden dan op straffe van ongewenste spanningen en ontoelaatbare prijsverhogingen”. Met name deze laatste uitlating doet het voorkomen alsof men centraal enigermate over het begrip „beschikbare arbeidskrachten” zou zijn ingelicht en alsof de gemeentelijke contingenten bepaald zouden worden door het lokaal aantal beschikbare arbeidskrachten. Niets lijkt minder waar te zijn. Hiertoe vooreerst iets over de „beschikbare arbeidskrachten” en vervolgens het een en ander over het bestaande contingenteringsstelsel.

Het Jaarverslag over 1953 van de Nederlandse Katholieke Aannemers- en Patroonsbond bevat enige zinsneden, die wij onze lezers niet mogen onthouden: „Hoe ongehooflijk het ook voor velen onder ons moge klinken”, aldus blz. 8 van laatstgenoemd Jaarverslag, „feit is, dat er voor wat betreft de bouwnijverheid ofwel niet voldoende statistisch materiaal voorhanden is, ofwel de betrouwbaarheid niet voldoende is”. „Men vraagt zich af, of het niet de hoogste tijd wordt, dat er t.a.v. het aantal beschikbare bouwvakarbeiders — gerangschikt naar beroep, bekwaamheid en woonplaats — eens betrouwbare gegevens worden verzameld en geordend” (blz. 9). „Noch het Ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting, noch het Centraal Bureau voor de Statistiek, noch het Sociaal Fonds Bouwnijverheid is blijkbaar in staat deze gegevens te verschaffen. Deze drie instanties hebben ieder hun eigen gegevens omtrent de bouwvakarbeiders, die variëren wat betreft de aantallen van 100.000 tot 300.000. Daarnaast wordt er door de Overheid nog met andere cijfers gewerkt, nl. met de cijfers van de werkloze bouwvakarbeiders” (blz. 9/10).

Onder „werkloze bouwvakarbeider” wordt verstaan „iedere werkloze, die werk *zoekt* (cursivering - J.Z.) in de bouwnijverheid” (blz. 10). Aan de steller van dit deel van meergenoemd Jaarverslag, Drs A. P. T. van Pol, is „eens gebleken, dat van het gepubliceerde aantal werkloze bouwvakarbeiders, ± 50 pCt nooit of slechts korte tijd in de bouwvakken werkzaam was geweest”.

Drs Van Pol concludeert op blz. 11: „De uiterste capaciteit van de woningproductie wordt nl. bepaald door de naar verhouding kleinste groep van onvervangbare vaklieden. Het is gebleken, dat dit de groep van metselaars en stucadoors is”.

De mededelingen van Drs Van Pol worden dubbel interessant, indien men de volgende bijzonderheden over het bestaande contingenteringsstelsel er aan toevoegt: Minister Witte heeft „aan de Colleges van Gedeputeerde Staten aanbevolen bij de verdeling van het woningcontingent over de gemeenten een zodanig verdelingsbeginsel toe te passen, dat aan de gemeenten met de relatief grootste tekorten ook een groter aandeel wordt toegekend”²⁾. Aldus wordt z.i. een „nivellering” der tekorten in de hand gewerkt. Voorts merkt de Minister op: „Men moet steeds voor ogen houden, dat elke woning, die aan een bepaalde provincie wordt toegewezen, niet in een andere provincie gebouwd kan worden. De woningtoewijzing is niet een verdeling uit een onuitputtelijke bron, doch een zo rechtvaardig mogelijke distributie van de ten opzichte van de te lenigen nood zeer schaarse middelen”³⁾.

Mede gezien de mededelingen van Drs Van Pol en de inhoud der Jaarverslagen der Centrale Directie, rijst bij ons sterke twijfel omtrent deze „rechtvaardigheid”. Ter adstructie hiervan nog het volgende. Gesteld, dat in bepaalde der 935 gemeenten beneden 20.000 inwoners voldoende vakbekwame bouwvakarbeiders zijn om bijv. het daar bestaande woningtekort in 2 à 4 jaren in te lopen, dan is het mogelijk, dat door het gevolgde contingenteringsbeleid er bijv. voor 6 à 10 jaren een woningtekort wordt gehandhaafd, omdat hun relatief lagere woningtekorten met die der overige 77 gemeenten moeten worden „genivelleerd”. Zou het nu toch niet beter zijn, in al die gevallen waar de woningnood door de contingentering (gezien de lokaal beschikbare vakbekwame arbeidskrachten) onnodig wordt verlengd, *deze los te laten*, m.a.w. met het bestaande stelsel te breken? Zou dan niet ook de druk

¹⁾ Memorie van Antwoord van 9 Februari 1954 aan de Eerste Kamer inzake de Begroting van het Departement van Wederopbouw (stuk 3200, 1953/54, no 65a), blz. 1.

²⁾ Het in noot ¹⁾ genoemde stuk, blz. 2/3.

³⁾ Het in noot ¹⁾ genoemde stuk, blz. 7 rechter kolom, bovenaan.

op vele grotere gemeenten meer afnemen doordat onbemlemmerde bouw in kleine gemeenten mede door vele goede verkeersmogelijkheden, aldaar de vestiging zal bevorderen? En wordt aldus een kunstmatige nivellering niet vervangen door een „natuurlijke” nivellering, daar waar deze mogelijk is?

Hierbij komt nog, dat Minister Witte van mening is, dat „de bestaande overspanning van de arbeidsmarkt in de bouwnijverheid . . . van tijdelijke aard zal blijken te zijn”⁴⁾. Ware het niet beter van 1.012 lokale arbeidsmarkten te spreken? Het „tijdelijke” karakter van de bestaande overspanning onderstreept Minister Witte nog met de volgende passage⁵⁾: „Wanneer t.z.t. zou blijken dat het korps bouwvakarbeiders te groot is voor de dan te verrichten taak, dan zal dit korps op geleidelijke wijze moeten worden verminderd. Deze vermindering kan plaats vinden door de natuurlijke afvloeiing en via de scholing door een zekere remming van het aanbod van nieuwe arbeidskrachten. Zij kan ook worden bereikt door een doelbewuste omscholing voor taken, die op dat ogenblik een grotere urgentie hebben. De mogelijkheden van omscholing zijn door de moderne scholingsmethoden, waarover de Adviseur voor de Productiviteitsbevordering zeer interessante gegevens heeft verstrekt, zodanig uitgebreid, dat hier zeer gunstige perspectieven liggen voor de overschakeling van de ene bedrijfstak naar de andere. Voorts moet niet uit het oog worden verloren, dat in het bouwbedrijf steeds een aantal arbeidskrachten werkzaam is, dat vroeger in andere bedrijven zijn taak verrichtte en dat al naar de conjunctuur in de verschillende bedrijfstakken nu eens in de ene, dan weer in de andere bedrijfstak werkzaam is”.

Wij zouden in dit verband ook nog willen wijzen op de eindeloos lijkende kansen voor h.t.l. eventueel in een min of meer verre toekomst geen emplot vinden, goede vaklieden om tegen prachtige lonen elders in West-Europa te gaan werken. Gezien het vorenstaande doet de waarschuwing van de oud-Minister van Wederopbouw Mr J. in 't Veld, in October 1953 geuit, „tegen een ongebreidelde opleiding van nieuwe bouwvakarbeiders” — daar men volgens hem kon „berekennen, dat bij een productie van 65.000 woningen per jaar de ergste woningnood in 1960 overwonnen is”⁶⁾ — merkwaardig aan.

Wij komen nu tot het derde punt, dat wij hier willen behandelen, nl. het *woningtekort*. Minister Witte heeft over het tijdstip van het einde van de woningnood de volgende mening⁷⁾: „Ten einde geen ongemotiveerde verwachtingen te wekken, stelt hij er prijs op er nogmaals op te wijzen, dat bij het noemen van het jaar 1960 als tijdstip, waarop de woningnood in grote gedeelten van ons vaderland zal zijn opgeheven, geabstraheerd is van het oplossen van het probleem der krotwoningen en dat alsdan ook nog geen reserve aan woningen aanwezig zal zijn als nodig is om de woningmarkt normaal te doen functioneren. De ondergetekende deelt de vrees, dat vooral in de grote steden het tijdstip, waarop het aantal woningen gelijk zal zijn aan het aantal woningbehoevende huishoudingen, in 1960 nog niet bereikt zal zijn”. Drs Kroft waarschuwt in een recent artikel in dit blad⁸⁾ tegen beweringen „van vele zijden” over „1960” en geeft er de voorkeur aan de „0” in dit jaartal door een „9” te vervangen. M.a.w. volgens Drs Kroft staat nog ca 15 jaar woningnood voor

de boeg en volgens „vele zijden” is nog gedurende ca 6 jaar met dit eersterangs maatschappelijk euvel te rekenen.

* * *

Samenvattend zouden wij willen stellen, dat — hoe verschillend men ook over het nut van *grondig onderzoek* naar de woningbehoefte, de geldmiddelen en materialenvoorziening moge denken — het onvermijdelijk lijkt de kwestie der „beschikbare arbeidskrachten” uitputtend te onderzoeken en tevens na te gaan, of de gemeentelijke contingenten steeds zodanig zijn, dat de beschikbare arbeidskrachten in elke gemeente ten volle worden benut. Bij ons pleidooi voor dit onderzoek hebben wij ditmaal niet vergeten, dat, volgens een recente opinie-peiling door het Nederlands Instituut voor de Publieke Opinie⁹⁾, bijna de helft van alle Nederlanders meent, dat de Regering zich in dit jaar in de eerste plaats moet bezighouden met het oplossen van het woningvraagstuk.

Anderzijds moeten wij, mede gezien tal van uitlatingen in de landelijke pers (de locale pers zal, over geheel Nederland gezien, in deze nog wel veel meer bevatten!), veronderstellen, dat zeer vele gemeenten het reeds in September 1953 tot 1 Januari 1957 (d.i. dus voor de jaren 1955 en 1956 voorshands zonder wettelijke sanctie!) wederom gecontinueerde woningcontingenteringsbeleid ten zeerste moede zijn, vooral omdat het „waar nodig” hiervan hun niet overtuigend lijkt te kunnen worden aange-toond.

Geven de twee hiervoor geciteerde woorden der Memorie van Toelichting van 7 Augustus 1954 al niet de mogelijkheid aan, dat de woningcontingentering *in vele gevallen overbodig* zal blijken en suggereren zij niet *in elk geval* de noodzaak van het voortduren van het bestaande contingenteringssysteem *aan te tonen*? Wij willen met een enkele uitspraak nog illustreren hoe dringend nodig dit aantonen is. Ir R. C. A. F. J. van Lissa Nessel, lid van de Haagse Gemeenteraad, besloot zijn zeer inhoudsrijk betoog over de „volkshuisvesting” op 1 April 1954 in die raad gehouden, als volgt: „Het zou zeer de moeite waard zijn, wanneer het huidige beleid eens voor het morrende volk glashelder en gestaafd met onweerlegbare cijfers zou worden toegelicht, opdat het gemor bij het Volk en bij de locale overheden over de huidige woningbouw-politiek zou kunnen verdwijnen, omdat wij eerst dan berustend zouden kunnen geloven dat het niet anders kan, maar dat niettemin de woningnood zijn einde zo snel als maar mogelijk is, tegemoetgaat”.

Conclusie.

Reeds enige malen bepleitten wij in dit blad¹⁰⁾ „uitputtend onderzoek door een adequate research-instelling”, allereerst van het woningbouwvraagstuk. Reeds enige malen heeft de oud-Minister van Wederopbouw, Mr In 't Veld, na in een artikel op 6 Augustus 1952 in dit blad de medewerking der economen te hebben ingeroepen, ons voorstel, o.i. onvoldoende gemotiveerd, in dit blad¹¹⁾ van de hand gewezen.

Gezien de feiten, gezien de wensen van het Nederlandse volk, gezien het gemor der locale overheden bepleiten wij onze idee in dit artikel opnieuw met de meeste klem.

Wij zouden hier ditmaal aan toe willen voegen, dat bij een eventueel onderzoek van het „waar nodig”, *een goed voorbereide enquête met medewerking van alle 1.012 gemeentebesturen* niet zal kunnen worden gemist. Deze enquête zal stellig nodig zijn om een beslissing voor te

⁴⁾ Het in noot 1) genoemde stuk, blz. 2 linker kolom.

⁵⁾ Het in noot 1) genoemde stuk, blz. 2 linker kolom, onderaan.

⁶⁾ Zie „E.-S.B.” van 14 October 1953, blz. 817 rechter kolom.

⁷⁾ Het in noot 1) genoemde stuk, blz. 2 linker kolom bovenaan.

⁸⁾ „Het woningtekort in Nederland en de provinciale woningcontingenten” in „E.-S.B.” van 21 Juli 1954, blz. 569-572.

⁹⁾ Zie het dagblad „Het Vaderland” van 2 April 1954.

¹⁰⁾ Zie „E.-S.B.” van 1 Juli 1953, 14 October 1953 en 25 November 1953.

¹¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 19 Augustus 1953 en 14 October 1953.

bereiden over het beëindigen „waar mogelijk” van het bestaande contingenteringssysteem. Bij het voorbereiden ener dergelijke enquête ware o.i. ook met de door Drs Van Pol geuite bezwaren en wensen ten volle rekening te houden, tenzij te voren van gezaghebbende zijde zou zijn *aangetoond*, dat één en ander reeds door de feiten is achterhaald.

In afwachting van het al dan niet tijdig totstandkomen van een zodanig uitputtend onderzoek van het woningbouwvraagstuk, spreken wij de hoop uit, dat ditmaal de Staten-Generaal de verlenging der Wederopbouwwet

niet, gelijk in 1952, zonder discussie en zonder hoofdelijke stemming zal aanvaarden, doch bijv. aan een korte verlenging voor ten hoogste één jaar de voorwaarde zal willen verbinden van een zodanig onderzoek als door ons in 1953 en door Ir Van Lissa Nessel in April 1954 bepleit. De resultaten zouden der Staten-Generaal uiterlijk tegen de zomer van 1955 ter beschikking dienen te staan. In 1955 zullen er dan ten minste de gegevens zijn om definitief uit te maken of — en zo ja, „waar” — deze noodwetgeving door middel van de Wederopbouwwet nog „nodig” zal blijken te zijn.

's-Gravenhage.

Dr J. M. E. M. A. ZONNENBERG.

Belgische zeevisserij in het defensief

I

Ontwikkeling in de laatste jaren

Sinds op 1 Maart 1952 naar aanleiding van de te Ulvenhout getroffen ministeriële schikkingen een begin werd gemaakt met de unificatie van de Belgisch-Nederlandse markt voor visserijproducten — en wel door vrijmaking van de wederzijdse invoer van verse bodemvis boven 40 cm — heerst er in de Belgische visserijkringen een steeds stijgende bezorgdheid en wordt zelfs onomwonden de vraag gesteld, of de Belgische zeevisserij zich op een totaal geunifieerde Benelux-markt t.o.v. de Nederlandse concurrentie zal kunnen handhaven. We stellen ons voor deze vraag, losgemaakt van de passionnele en sentimentele „argumenten” die de kijk er op hebben vertroebeld, in het kort te onderzoeken en er zo mogelijk een antwoord op te geven. Om echter dit bij het publiek in beide landen weinig bekende Benelux-probleem duidelijk te stellen dient in de eerste plaats een idee te worden gegeven van de recente ontwikkeling der Belgische zeevisserij en van de structuur van productie-apparaat en aanvoer. Dit zij dan het onderwerp van deze eerste bijdrage.

Zoals ten overvloede bekend heeft België na de bevrijding een zeer genereuze sociale politiek ingeluid, waardoor bij een voor het overige zeer liberaal economisch beleid lonen en prijzen snel in de hoogte gingen maar waarvan de mogelijke nocieve consequenties konden worden ondervangen door een drastische muntsanering en door de traditionele arbeidzaamheid der bevolking. Dit beleid, ingesteld op het Belgische temperament, had voor gevolg dat ook in de zeevisserij de productiekosten snel in de hoogte gingen, terwijl deze kosten tegenover de meer noordelijk gelegen visserijlanden reeds van oudsher ongunstig waren. De Belgische kuststrook is klein en ligt in de meest zuidelijke uithoek van de Noordzee zodat de afstand naar de rijke visgronden in deze zee groter is dan vanuit de Nederlandse vissershavens. Slechts één haven, Oostende, is geschikt als steunpunt voor de grote visserij. Deze haven ligt betrekkelijk ver van de twee voornaamste centra van visverbruik, Antwerpen en Brussel. De binnenlandse markt is klein, het verbruik gering en totaal onelastisch en in het Waalse gedeelte van het land zelfs onbeduidend. Voorwaarden van een grote ontwikkeling en van een gunstige verhouding tussen kosten en prijzen zijn dus niet aanwezig en België neemt in het complex der Westeuropese visserijen slechts een zeer bescheiden plaats in. In 1948 bijv. bedroeg de totale Europese aanvoer 5.210.000 ton, waarvan 70.000 ton of 1,3 pCt Belgische aanvoer. Het Belgische aandeel in de

totaal aanvoer van bodemvis uit de Noordzee is niet hoger dan ongeveer 5 pCt.

Reeds vóór de oorlog, toen België nog een der goedkoopst producerende landen was, bevond de visserij zich in het defensief tegenover de noordelijker gelegen visserijlanden die vrij mochten importeren. In 1932, na het loslaten van de gouden standaard door Engeland, waardoor de sinds 1926 zeer aanzienlijke rechtstreekse aanvoer van Belgische vis in Britse havens zijn winstgevend karakter verloor, was de toestand zo erg geworden dat de helft der grote stoomtreilers waren afgetuigd en het volume van de invoer van bodemvis (ruim 17.000 ton) bijna zo hoog was als dat van de eigen aanvoer. Het jaar daarop werd met tegenzin tot invoerbepijking overgegaan. De invoer van verse bodemvis onder 40 cm, dus in hoofdzaak tong en schol, werd verboden en de invoer van vis boven 40 cm gecontingenteerd. Achter het scherm van deze protectie kon de Belgische vissersvloot worden hersteld en uitgebreid en bereikte in 1938 haar vóóroorlogse hoogste stand met 28.000 bruto ton. De aanvoer van bodemvis steeg van 18.000 ton in 1932 op 28.000 ton in 1938, terwijl in dezelfde tijd de invoer viel van 17.000 ton op 6.600 ton. De invoercontingentering werd na de bevrijding pas opnieuw ingesteld op 1 Juni 1948, op dezelfde basis als vóór de oorlog en ook om dezelfde reden (het wegvallen der exportmarkten) en het invoervolume werd nog meer naar beneden gedrukt (4.000 ton invoer in 1953 bij een eigen aanvoer van 43.500 ton bodemvis). Door de Benelux-politiek werd echter in het begin van 1952 de eerste grote bres in deze protectiemuur geslagen.

Hoe staat het nu met vloot en aanvoer?

Op het einde van verleden jaar telde de totaal gemechaniseerde en uitsluitend de trawlvisserij beoefenende Belgische vissersvloot 410 eenheden (510 in 1938) met een totale bruto tonnemaat van 25.600 br.t. en een totale propulsiekracht van 59.676 pk. Deze vloot wordt, op basis van de propulsiekracht, in volgende zes klassen ingedeeld:

I - De *garnaalkotters* (tot 80 pk.) die tot ongeveer 15 mijl uit de kust gaan en in hoofdzaak garnaal, sprout en ijle haring aanvoeren; II - de *kusttrawlers* (van 80 tot 119 pk.) die tussen Cap Griz Nez en Hoek van Holland de visserij op platvis en ijle haring bedrijven; III - de *middenslagtrawlers* (120/239 pk.) die rond- en vooral platvis aanbrengen uit het centraal en zuidelijk gedeelte van

Klasse	Aantal schepen		Drijfkracht (pk.)		Tonnemaat (bruto)		Gemiddelde drijfkracht		Gemiddelde tonnage	
	1938	1953	1938	1953	1938	1953	1938	1953	1938	1953
I	236	152	8.413	7.355	3.988	2.561	36	48	17	17
II	85	73	8.187	6.730	3.408	2.332	96	92	40	32
III	123	116	20.397	19.316	9.241	8.103	166	166	75	70
IV	43	46	10.925	12.370	5.210	5.471	254	269	121	119
V	2	13	850	5.180	342	2.230	425	398	171	171
VI motor	5	4	3.050	3.505	1.242	1.682	610	876	248	420
VI stoom	16	6	7.850	5.220	4.606	3.291	490	870	288	548
	510	410	59.672	59.676	28.037	25.670	117	146	55	62

de Noordzee; - IVde *kleine diepzeetrawlers* (240/349 pk.) die zich ook in het noordelijk gedeelte van de Noordzee ophouden; V - *de middenslag diepzeetrawlers* (350/499 pk.) die hun vangst aanbrengen niet alleen uit de Noordzee maar tevens uit de IJslandse wateren; VI - *de grote diepzeetrawlers* (meer dan 499 pk. bij de motorschepen en meer dan 439 pk. bij de stoomschepen) die zich vooral toelagen op de vangst van kabeljauw, schelvis, koolvis en roodbaars in de IJslandzee. De visserij op volle haring in het centrale gebied van de Noordzee wordt beoefend door alle scheepsklassen behalve I en II.

Bovenstaande tabel geeft de stand van de Belgische vissersvloot op het einde van verleden jaar en op het einde van het jaar 1938.

Uit deze cijfers kan in de eerste plaats worden afgelezen de stagnatie van het productie-apparaat in de Belgische garnaal- en middenslagvisserij. De visserij in de kustwateren rendeert minder en minder, omdat de kustfauna, speciaal de garnaalstapel, niet opgewassen is tegen de modernisering van het vangapparaat. Dit deel van de Belgische vloot is erg oud. In veel gevallen is het rendement trouwens onvoldoende om de door de wet op het scheepscrediet vereiste tranche auto-financiering van de nieuwbouw op te voeren. De vloot voor de verre visserij daarentegen, wint nog steeds aan belangrijkheid. De cijfers betreffende de gemiddelde drijfkracht en tonnemaat in de scheepsklasse VI zijn in dit verband welsprekend genoeg. De Belgische visserij stond hier voor de noodzakelijkheid bij sterk stijgende productiekosten het rendement zo hoog mogelijk op te voeren door de inzet van snellere schepen met grotere vangstcapaciteit, terwijl anderzijds de uitputting van de visgronden in de Noordzee noopte tot gedeeltelijke verlegging der visserij naar de verre wateren.

Een van de voornaamste consequenties van deze ontwikkeling is de stijgende behoefte aan een meer stabiele markt en rendabele prijzen. Er weze hierbij aangestipt dat waar in Nederland zowel voor verschillende zeevissoorten als voor verse en gezouten haring langs publiekrechtelijke weg minimum verkoopprijzen voor reders werden vastgesteld, zodat een bodem in de markt werd gelegd, dergelijke regelingen in België onbekend zijn en de prijzen uitsluitend door de markt worden bepaald. Ook in België echter noopt de toenemende kapitaalfactor met zijn vaste kosten aan rente en afschrijving tot beïnvloeding van het marktverloop door regeling van de aanvoer en handhaving van een min of meer rendabel prijsminimum. Naarmate het productie-apparaat verder opschuift van de kleine ambachtelijke naar de grote industriële visserij zal deze eis steeds dwingender worden.

Wat nu de aanvoer betreft, deze bestaat voor ongeveer twee derden uit bodemvis (rond- en platvis), waarvan het volume, merklijk hoger dan vóór de oorlog, de laatste jaren bijna constant is gebleven en voor het overige uit een qua volume veel meer fluctuerende aanvoer van volle en ijle haring, sprout, makreel en garnaal. We moeten hierbij de aandacht vragen voor het feit dat de stijging van de aanvoer van bodemvis in de laatste jaren in

hoofdzaak voor rekening komt van de verre visserij. De aanvoer uit de IJslandzee haalde zowel verleden jaar als in 1952 ongeveer 17.500 ton op een totale aanvoer van bodemvis van 43.500 ton. De verhouding aan IJslandse vis in de totale aanvoer van bodemvis bedraagt dus thans 40 pCt tegen ongeveer 16 pCt vóór de oorlog.

	Aanvoer (1.000 kg)		Opbrengst (1.000 fr.)		Prijsgemiddelde (fr. per kg)	
	1938	1953	1938	1953	1938	1953
Noordzeebodemvis	23.700	26.000	90.400	284.000	3,81	10,93
waarvan:						
tongen	2.272	6.020	30.352	140.000	13,36	23,32
kabeljauw	2.296	3.533	7.104	33.453	3,09	9,47
schol	3.065	4.935	9.147	25.145	2,98	5,10
IJslandse bodemvis ..	4.700	17.500	11.300	95.000	2,38	5,44
waarvan:						
kabeljauw	1.860	6.686	5.062	37.851	2,72	5,66
schelvis	442	3.793	1.563	21.634	3,53	5,70
Volle haring a)	5.883	10.496	4.813	30.568	0,82	2,91
Ijle haring a)		5.944		13.211		2,22
Sprot	1.160	1.860	1.265	6.544	1,09	3,52
Garnaal	2.950	1.962	14.197	51.995	4,81	26,50
Totaal met diversen ..	39.000	65.000	123.000	491.000	3,15	7,55

a) Voor de oorlog werd er in de statistiek geen onderscheid gemaakt tussen volle en ijle haring.

Buiten de aanzienlijke stijging van de aanvoer uit de IJslandzee komen in deze cijfers eveneens tot uitdrukking het grote belang van de tongvisserij (de helft van de besomming van de Noordzeebodemvis), de veel grotere vangsten in de haringvisserij, de mindere aanvoer maar veel hogere prijzen in de nog steeds beschermde garnaalsector en ten slotte het naar Belgische verhoudingen geringe coëfficiënt van verhoging der prijzen tegenover vóór de oorlog.

Wilrijk/Antwerpen.

J. VAN THILLO.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Ook gedurende de verslagweek bleven op de geldmarkt verkrapingen achterwege; de marktsituatie behield echter haar labiele karakter. Doordat er weinig schatkistpapier vervalt, ontbreekt momenteel een grote en regelmatig vloeiende stroom van liquide middelen naar het bankwezen. Dat de banken er niettemin in slaagden hun saldo's bij de Centrale Bank te verhogen tot f 573 mln per 20 September jl. was voornamelijk toe te schrijven aan de ontwikkeling van de deviezenvoorraad en de chartale geldcirculatie; gedurende de laatste drie weken waren de mutaties in deze beide grootheden in mln gulden: +10, +16, +10, resp. -33, -51 en -18.

Nadat het verplichte kaspercentages voor de banken van Maart t/m Augustus jl. telkens op de 22ste van de maand met 1 pCt was verhoogd, waardoor het van 5 op 10 pCt (maximaal) was geklommen, vond per 22 September een dergelijke verhoging niet meer plaats, en bleef dus ook een hierdoor veroorzaakte geldmarktverkrapping uit. Dat althans voorlopig met een kaspercentages van 10 pCt zou worden volstaan was in het Bankverslag 1953 reeds aangekondigd.

De in de Millioenennota geschetste financiële situatie van het Rijk geeft geen aanleiding voor de toekomst een revolutie op de geldmarkt te verwachten. De aanzienlijke belastingontvangsten — die straks door de loon- en prijsstijging bij de tot 1956 gehandhaafde belastingtarieven nog verder zullen toenemen — enerzijds en anderzijds de voortzetting van de consolidatiepolitiek van staatsschuld (tussen medio 1953 en medio 1954 daalde het uitstaande schatkistpapier met f 1.079 mln en steeg de binnenlandse gevestigde staatsschuld met f 804 mln) maken het waarschijnlijk, dat ook van de zijde van de inkomsten/uitgavenpositie van het Rijk voor de afzienbare toekomst geen sprake zal zijn van een ondergraving van de enorm sterke machtspositie van de Staat op de geldmarkt.

De kapitaalmarkt.

Voor het eerst sinds geruime tijd stonden op de kapitaalmarkt buitenlandse factoren weer eens sterk in de belangstelling. In de eerste plaats werd — uiteraard in verband met de gunstige Nederlandse deviezenpositie — een verdere liberalisatie van het kapitaalverkeer met het buitenland aangekondigd. Toegestaan wordt nl. om met gulden in E.B.U.-landen ter beurze genoteerde effecten te kopen, terwijl het zgn. éénrichtingsverkeer in dollareffecten wordt opgeheven. Voorts bleken op grote schaal buitenlandse kopers aan de markt te zijn, waarbij niet alleen Amerika, maar ook Zwitserland en België werden genoemd. Mede in verband met de vaste stemming in Wallstreet en het zeer gunstige halfjaarrapport van de Koninklijke, onderging vooral de koers van laatstgenoemd fonds hiervan de invloed, in de vorm van een koersstijging van meer dan 30 punten.

Het voornemen van de Regering een deel van de in 1951 ingevoerde tijdelijke verhoging der vennootschapsbelasting m.o.m. permanent te handhaven, wekte op de aandelenmarkt geen beroering, waarschijnlijk terecht, omdat niet in hoofdzaak de aandeelhouders, maar voornamelijk de winsthoudingen van verlagingen dezer belasting profiteren.

Nieuwe aandelenemissies werden aangekondigd door de Kon. Nederl. Zoutindustrie (f 6 mln à 150 pCt) en de N.R.Ct (f 0,37 mln à 106 pCt).

Op de obligatiemarkt werd de f 10 mln emissie van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten, ondanks het rentepercentage van 3½ pCt, sterk overtekend, zij het niet in zo overweldigende mate als bij de jongste 3½ pCt en 4 pCt Belgische obligatie-uitgiften het geval was.

De jl. Dinsdag gepubliceerde begrotingscijfers vormen, evenmin als op de geldmarkt, reden om een kentering op de obligatiemarkt te verwachten. Weliswaar zal de Staat ook in 1955 op de kapitaalmarkt een beroep doen ter dekking van de verwachte kastekorten, maar ook rekening houdend met de financieringsbehoefte van de lagere overheidslichamen en de particuliere sector, wordt de beschikbare ruimte op de kapitaalmarkt in de Millioenennota toereikend genoemd, dit onder andere op grond van het verloop van de besparingen bij de institutionele beleggers. Voor hoop — of vrees — dat het Ministerie van Financiën op de kapitaalmarkt zijn huidige strategische positie aan het vinkentouw weldra zal verliezen, is derhalve geen aanleiding.

Aand. indexcijfers.	17 Sept. 1954	24 Sept. 1954
Algemeen	200,1	202,5
Industrie	288,7	291,3
Scheepvaart	190,5	189,7
Banken	159,6	161,1
Indqn. aand.	64,1	64,9

Aandelen.	17 Sept. 1954	24 Sept. 1954
A.K.U.	232	229½
Philips	275¼	275¾
Unilever	371½	380
H.A.L.	160½	159¾
Amsterd. Rubber	85%	88¼
H.V.A.	121¼	123¾
Kon. Petroleum	425¼	458¼
Staatsfondsen.		
2½ pCt N.W.S.	78%	78¾
3-3½ pCt 1947	100	100 ^{3/16}
3 pCt Invest. cert.	100%	100 ^{9/16}
3½ pCt 1951	102%	102%
3 pCt Dollarlening	94%	95%
Diverse obligaties.		
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	102	102½
3½ pCt Bataafsche Petr.	102¼	102½
3½ pCt Philips 1948	102%	102%
3¼ pCt Westl. Hyp. Bank	99½	99½

J. C. BREZET.

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Augustus 1954

Geldmarkt thans ruimer.

In de loop van de maand Augustus heeft de Brusselse geldmarkt terug aan ruimte gewonnen. Gedeeltelijk is deze verbreding van de markt toe te schrijven aan het wegvallen van de speciale oorzaken, die vooral vorige maand het callgeld zeer schaars hadden gemaakt. De aanvoer van daggelden door de banken kwam terug op een normaal niveau en ook vanwege sommige parastatale instellingen kwam een groter aanbod. De bankdeposito's zijn trouwens zelf terug op een hoger peil geklommen, na de afbrokkeling van einde Juli, die blijkens de ondertussen gepubliceerde bankstaat scherper was dan aanvankelijk vermoed werd.

Kredietverlening door de banken aan de private economie
(in miljoenen franken)

	Herdisconto van de banken bij de Nationale Bank en de parastatale instellingen	Portefeuille handelspapier van de Nationale Bank	Totale kredietverlening der private banken (accepten inbegrepen)
1945 Dec.	4.168	5.171	23.117
1949 Dec.	3.339	4.006	24.506
1950 Dec.	8.543	10.110	27.739
1951 Dec.	7.526	6.703	33.364
1952 Juni	6.875	5.220	32.913
1953 Dec.	8.025	5.379	37.320
1954 Mei	7.631	7.135 a)	37.778
Juni	7.699	8.967 a)	38.109
Juli	9.163	10.735	36.670
Aug.	—	8.572 a)	—

a) Cijfer van begin volgende maand, meer karakteristiek voor de vervalddag.

De cijfers van de maand Juli tonen aan hoe onder druk van de engheid van de geldmarkt, de banken in grotere mate beroep op herdisconto hebben moeten doen.

De toestand van de banken.

De inkrimping van de post handelswissels einde Juli wijst op het toegenomen herdisconto, terwijl de kredietopnamen in rekening courant verder stegen ingevolge de zware maandultimo vervalddag. In aansluiting met de afname van de deposito's, hernieuwden de banken het op vervalddag gekomen schatkistpapier slechts gedeeltelijk, zodat de Staat verder beroep moest doen op krediet van de Nationale Bank. Te noteren valt dat de uitgifte van kasbons door de banken verdere vorderingen maakte.

Enkele posten uit de globale bankbalansen

(in miljoenen franken)

	31 Dec. 1952	31 Dec. 1953	31 Apr. 1954	31 Mei 1954	30 Juni 1954	31 Juli 1954
Actief.						
Kredieten aan de private economie	36.546	37.320	38.907	37.778	38.109	36.670
Handelsswissels	11.483	11.880	12.681	11.631	11.886	9.831
Prolongatie voorsch. op effecten	1.180	1.512	1.547	1.474	1.125	1.303
Diverse debiteuren	14.749	15.792	16.286	16.308	16.673	17.108
Acceptaties	9.134	8.136	8.393	8.365	8.425	8.428
Kredieten aan de Overheid	42.408	43.753	46.828	47.130	47.690	46.809
Passief.						
Totale deposito's	64.251	67.431	68.143	69.104	69.963	67.674
Op zicht	57.510	58.967	59.350	60.311	61.677	59.345
Op termijn	6.741	8.464	8.793	8.792	8.286	8.329
Obligaties en kasbons	955	1.921	2.278	2.397	2.489	2.594
Eigen middelen	5.770	6.095	6.423	6.428	6.530	6.565

De obligatiemarkt.

De obligatiemarkt was tijdens de maand Augustus opnieuw vast. Deze hausse werd vooral merkbaar na de afsluiting van de inschrijvingstermijn der 4½ pCt lening 1954/74, op 17 Juli. Aanvankelijk waren niet alle sectoren van de obligatiemarkt hierin betrokken en bleken in de eerste plaats de waarden met langere looptijd hiervan te genieten, maar in de loop van Augustus had de hausse al de rubrieken bereikt.

Alhoewel de gunstige koersontwikkeling op de markt der vastrentende waarden samenvalt met een terugloop van het volume der verhandelingen op de aandelenmarkt menen wij nochtans dat de vastgestelde koersevolutie nauwer verband houdt met de politiek van renteverlaging, die thans wordt doorgevoerd en waardoor de uitgiftevoorwaarden van de nieuwe leningen systematisch beneden de marktvoorwaarden worden gesteld en de belangstelling voor de genoteerde obligaties bijgevolg doet toenemen. Door deze politiek wordt blijkbaar ook getracht het verschil in rentestand tussen de Benelux-landen te reduceren.

Ondertussen werd een nieuwe Spoorweglening op de markt gebracht, waarvan de emissievoorwaarden grotelijks overeenstemmen met deze van de jongstgeplaatste Staatslening van 4½ pCt 1954/74. Alleen de terugbetalingsprijzen werden in het aflossingsschema enigermate gewijzigd, zodat de gemiddelde opbrengst van de lening tot 4,625 pCt is gereduceerd.

De 4½ pCt N.M.B.S.-lening 1954/74 is fr. 1.400 mln groot en wordt à 97 pCt uitgegeven. De terugbetaling geschiedt, zoals voor de jongste Staatslening, door middel van jaarlijkse trekkingen, maar de terugbetalingsprijzen zijn als volgt vastgesteld:

- à pari, tijdens de eerste 10 jaren
- à 101 pCt de volgende 5 jaren
- à 102 pCt de laatste 5 jaren

Rentestand op de obligatiemarkt a)

(in pCt per einde maand)

	Gemiddelde looptijd	Aug. 1948	Juni 1950	Juni 1951	Juni 1954	Juli 1954	Aug. 1954
Staatsrenten	langlopende	4,77	4,38	4,68	4,32	4,31	4,27
Staatsfondson	7 à 8 jaar	4,83	4,63	5,24	4,55	4,51	4,38
Kasbons	5 à 6 jaar	5,07	4,49	5,37	4,94	4,88	4,74
Kasbons parastatale instellingen	ca 9 jaar	—	—	5,41	4,66	4,68	4,56
Private instellingen	10 à 12 jaar	6,06	5,43	6,08	5,27	5,17	4,97

a) Reële rendementen — rekening gehouden met agio en disagio tegenover terugbetalingsprijs.

Bron: K.B.

Volgens het aflossingsplan heeft de lening een gemiddelde looptijd van 13½ jaar waarvoor een gemiddeld rendement van 4,625 pCt wordt bereikt. Berekend op de uitgifteprijs bekomt de belegger een lopend rendement van 4,38 pCt.

De aandelenmarkt.

De beurs van Brussel stond tijdens de maand Augustus opnieuw aan zeer diverse invloeden bloot. In de eerste plaats heeft de verlofperiode op een gevoelige contractie van het volume der transacties aangestuurd. Deze evolutie was vooral afgetekend in de termijnverhandelingen, die, zoals bekend, hoofdzakelijk het werkgebied van het professionele element vormen. Daarnaast dient ook de invloed van Wall Street in aanmerking te worden genomen. De herhaalde koersverzwakkingen aldaar, gedeeltelijk op rekening te brengen van winstnemingen en later van de mislukking van de conferentie van Brussel inzake de E.D.G., hebben ongunstig op de beursstemming hier te lande ingewerkt.

Chronologisch gezien constateert men dat, terwijl in het begin van de maand de stemming nog vaster bleef, zij meestal verzwakte in de tweede week en, na een lichte herneming, tegen het einde toch eerder verdeeld kon worden genoemd. Het gemiddelde koersniveau lag op einde Augustus dan ook slechts 1,3 pCt boven dat van einde Juli, alhoewel het aantal rubrieken die koerswinst boeken nog overheersend is. Het valt echter op dat over het algemeen de mate van de stijgingen gering is, met uitzondering van de beide glasrubrieken die hun progressie van de vorige maanden doorzetten. Daarnaast staat dat de dalingen ook weinig omvangrijk zijn.

	31 Juli 1954	Indices (1936/38 = 100) 31 Aug. 1954	Beweging in pCt
Banken	256,2	259,4	+ 1,2
Portefeuille	223,7	221,7	- 0,9
Trusts	184,3	190,9	+ 3,6
Gas en Electriciteit	276,2	286,4	+ 3,7
Metaalnijverheid	238,2	238,4	+ 0,1
Scheikundige producten	186,8	188,6	+ 1,0
Steenkolenmijnen	208,6	206,9	- 0,8
Spiegelglas	85,1	96,8	+ 13,7
Glasblazerijen	120,6	134,8	+ 11,8
Bouwnijverheid	229,2	234,0	+ 2,1
Textiel	159,9	162,2	+ 1,4
Koloniale	551,6	548,9	- 0,5
Voeding	121,4	123,9	+ 2,1
Verscheidene	266,4	269,5	+ 1,2
Brouwerijen	68,3	68,3	0,0
Papierenijverheid	429,5	440,7	+ 2,6
Warenhuizen	430,0	425,7	- 1,0
Algemeen	253,8	257,1	+ 1,3

Het gemiddelde beursrendement op 75 vedetten vertoont een nieuwe lichte daling, die practisch geheel op rekening van de koersstijging van de betreffende aandelen dient te worden gebracht.

Beursrendement

	1952	1953	1954
Januari	3,62	5,44	4,74
Februari	4,05	5,55	4,89
Maart	4,58	5,50	4,53
April	4,86	5,34	4,08
Mei	5,29	5,24	3,88
Juni	5,26	5,22	3,80
Juli	5,11	5,06	3,61
Augustus	5,02	5,04	3,57
September	5,45	5,31	—
October	5,44	4,94	—
November	5,36	4,86	—
December	5,39	4,84	—

Kortrijk.

Dr L. DELMOTTE.

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt en Muntmateriaal	Vorderingen en geldswaardige papieren, luidende in buitenlandse geldsoorten	Buitenlandse betaal-middelen	Vorderingen in guldens, voortvloeiende uit betalings-accorden	Voorschotten in rekening in courant
23 Aug. 1954	3.032.091	1.454.091	1.191	211.581	27.144
30 Aug. 1954	3.032.280	1.453.984	1.417	218.441	27.521
6 Sept. 1954	3.032.550	1.469.868	991	223.073	28.105
13 Sept. 1954	3.032.738	1.490.255	1.345	227.080	27.510
20 Sept. 1954	3.032.925	1.444.551	1.206	232.092	30.454
27 Sept. 1954	3.033.143	1.450.208	1.159	243.265	28.492

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening courant				
		Totaal	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Saldi voortvloeiende uit betalings-accorden	Andere saldi van niet-inge-zeten
23 Aug. 1954	3.320.191	1.923.478	424.425	820.860	72.867	24.821
30 Aug. 1954	3.418.075	1.846.794	406.186	800.567	68.415	25.792
6 Sept. 1954	3.384.669	1.903.820	405.044	800.567	76.459	25.810
13 Sept. 1954	3.333.844	1.980.115	455.832	800.567	86.272	25.896
20 Sept. 1954	3.316.252	1.957.587	447.729	800.567	35.702	25.479
27 Sept. 1954	3.373.342	1.916.900	420.014	800.567	43.833	25.020

NATIONALE BANK VAN BELGIE

(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Goudvoorraad	Tegood op het buitenland	Vorderingen op het buitenland i.v.m. betalings-accorden	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten in rekening in courant
19 Aug. 1954	37.664	3.486	9.611	16.961	682
26 Aug. 1954	37.777	3.327	9.788	16.771	572
2 Sept. 1954	38.003	3.132	9.488	18.107	901
9 Sept. 1954	38.003	3.744	9.575	16.821	573
16 Sept. 1954	38.002	3.988	9.212	16.000	409
23 Sept. 1954	38.002	4.018	9.239	15.455	410

Data	Deel- en pasmunt	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi				Verbintenissen t.o. het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	
			Schatkist	Banken in het buitenland	Diverse rekeningen courant	E.B.U.-landen	Andere	
19 Aug. 1954	278	100.424	2	113	1.258	1.517	295	210
26 Aug. 1954	295	100.140	3	125	1.264	1.496	282	222
2 Sept. 1954	294	101.815	3	95	1.363	1.252	341	372
9 Sept. 1954	374	101.230	3	99	1.439	1.044	332	318
16 Sept. 1954	401	100.128	6	99	1.413	1.204	213	335
23 Sept. 1954	410	99.631	3	99	1.424	1.239	209	424

N.V. KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE ZOUTINDUSTRIE,

gevestigd te Boekelo (gemeente Enschede), kantoorhoudend te Hengelo (O).

UITGIFTE

van

f 6.000.000.- aandelen op naam,

in stukken van f 1.000.- nominaal,

desgewenst in de vorm van niet op verzoek van de houder royeerbare certificaten van aandelen aan toonder, in stukken van f 1.000.- en f 100.- nominaal, aan te maken door de N.V. Administratiekantoor van het Algemeen Administratie- en Trustkantoor te Rotterdam, voor één vierde gedeelte delende in de resultaten van het boekjaar 1954 en ten volle delende in de resultaten van de volgende boekjaren.

De ondergetekende bericht, dat zij de inschrijving op bovenvermelde aandelen op naam en/of certificaten aan toonder, uitsluitend voor houders van aandelen, openstelt op

DONDERDAG, 7 OCTOBER 1954

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur

TOT DE KOERS VAN 150 pCt.

ten kantore van

DE TWENTSCHE BANK N.V.

te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Hengelo (O)

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 24 September 1954.

Prospectussen en inschrijvingsformulieren zijn bij de kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

N.V. KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE ZOUTINDUSTRIE

Hengelo (O), 24 September 1954

Voor

VRAAG OF AANBOD

op het gebied van

Kantoorbehoeften

Brandkasten

Machines

Apparaten

Fabrieks- en

kantoorgebouwen

Industrieterreinen

enz. enz.

is een annonce in „Economisch-Statistische Berichten” de meest aangewezen weg.

Abonneert U op het maandblad

„Internationale Handel”

welk tijdschrift onmisbaar moet worden geacht voor elk bedrijf dat zich met export bezig houdt. Abonnementsprijs f 12.50 per jaar

UITGAVE: H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Dr. X: „Heerlijk!
Van die Agio-sigaren
krijg ik nooit genoeg!”

Mhr. Y: „Dat heb ik óók
gemerkt. Ik ben
nu helemaal overgegaan
op Agio-sigaren.
Dat bevalt me reusachtig!”

Overtuig U
door de

befaamde rookproef met 5 AGIO sigaren!

- 9 uur: Na de eerste Agio dacht ik: „Dit is 'n heérlijke sigaar!”
- 10 uur: De tweede smaakte me nóg beter.
- 11 uur: „Wat lekker vol van smaak en toch zo blijvend zacht!” dacht ik na de derde Agio.
- 12 uur: Nu was ik ten hoogste verbaasd. Zelfs na vier sigaren achter elkaar had ik nog géén gevoel dat ik te veel rookte. Dat zegt wat over de kwaliteit!
- 1 uur: Na de 5e Agio wist ik, dat de Agio-rookproef absoluut overtuigt! Ik had zó de 6e wel willen opsteken!

Deze proef
levert U
het bewijs:

AGIO

smaakt altijd naar méér!

BANK INDONESIA

(Voornaamste posten in duizenden rupiah's)

Data	Munt, munt- materiaal, goud en saldi aan convertibele valuta	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Deviezenfonds valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. Indon.
18 Aug. 1954	1.222.923	347.374	722.473	670.269	3.824.276
25 Aug. 1954	1.088.723	321.190	800.061	716.984	3.868.673
1 Sept. 1954	1.088.892	296.955	833.560	644.378	3.952.893
8 Sept. 1954	1.088.908	317.058	840.421	657.509	3.986.707
15 Sept. 1954	1.089.068	317.825	875.510	668.800	4.055.893
22 Sept. 1954	1.054.868	378.933	966.307	615.865	4.031.829

Data	Bankbiljetten in omloop	Deviezenfonds buitelandse passiva	Rekening courant saldi v/d Reg. v/d Rep. Indon.		Van anderen
			Bijzondere rekening inzake de E.C.A. hulp		
18 Aug. 1954	6.233.044	1.584.371	494.868		2.035.444
25 Aug. 1954	6.211.540	1.612.824	494.868		2.116.005
1 Sept. 1954	6.197.467	1.581.826	494.868		2.186.845
8 Sept. 1954	6.250.639	1.598.876	494.868		2.199.273
15 Sept. 1954	6.309.658	1.560.815	494.868		2.298.186
22 Sept. 1954	6.345.618	1.605.799	494.868		2.241.563

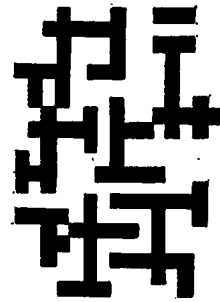
OFFICIËLE WISSELKOERSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK Van 9 Augustus 1954 af

Plaats	Schriftelijk en t.t.	
	Voor deviezenbanken	Voor derden
Brussel	7,5432 — 7,6572	7,531 — 7,661 ¹⁾
Frankfort a/Main	89,80 — 91,157	89,75 — 91,20 ¹⁾
Kopenhagen	54,6045 — 55,4297	54,37 — 55,46 ¹⁾
Lissabon	13,15 — 13,28	13,15 — 13,28
Londen	10,56 — 10,72	10,554 — 10,724 ¹⁾
New York (t.t.)	3,77 — 3,83	3,764 — 3,834 ¹⁾
Oslo	52,80 — 53,60	52,77 — 53,63
Parijs	107,76 — 109,389	107,69 — 109,46 ¹⁾
Praag	52,62 — 52,94	52,62 — 52,94
Stockholm	72,9065 — 74,008	72,85 — 74,06 ¹⁾
Zürich („accorderd" - frs)	86,25 — 87,555	86,20 — 87,60 ¹⁾

¹⁾ Minimum aankoop- en maximum verkoopkoers.

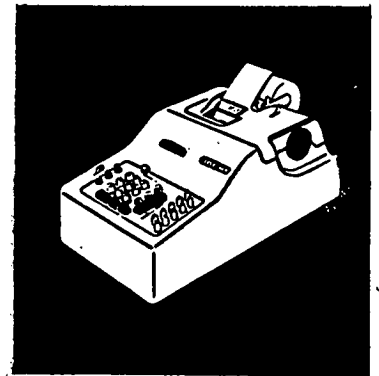
alleen

Olivetti Divisumma

voert de vier hoofdbewer-
kingen der rekenkunde ge-
heel automatisch uit.

Alle bewerkingen worden volledig op
een controle-strook vast-
gelegd. Automatische
vermenigvuldiging vol-
gens de verkorte metho-
de. Automatische deling
negatief saldo.

RUYS' HANDELSVEREENIGING

Amsterdam,
Rotterdam,
's-Gravenhage,
Utrecht,
Groningen,
Arnhem,
Eindhoven.

De transportkosten

— waaronder uiteraard ook de interne transportkosten zijn te verstaan — vormen procentueel een belangrijk deel van de totale productiekosten. Iedere onderneming, die de kostprijs van haar producten tot in details kent, weet dit en tevens, dat in die sector meestal nog grote besparingen zijn te bereiken, ook al doordat er op het gebied van het intern transport nog steeds veel nieuws aan de markt komt. Hieromtrent houdt het maandblad

verladen

dat grotendeels aan het interne transport gewijd is, U regelmatig volledig op de hoogte. Wie hierop geabonneerd is, weet spoedig welke mogelijkheden er voor hem zijn en met name ook in hoeverre hij door mechanisering in het nijpend personeel-tekort kan voorzien, een extra voordeel in deze tijd.

Vraagt
GRATIS PROEFNUMMER
aan de administratie „Verladen”
postbus 42, Schiedam.

beschikbare krachten

DIRECT BESCHIKBAAR
voor accountantskantoren en bedrijven:

G. C. Hollander, ongehuwd, 5 j. H.B.S., M.O. Boekh., vergev. N.I.V.A.-studie, 16 j. praktijk, o.a. inrichten administraties. Alléén bereikbaar tel. (K 20) 91329, van 8 tot 10 en van 14 tot 16 uur.

NIEUWE ROTTERDAMSE COURANT N.V.

gevestigd te Rotterdam

Uitgifte

van

nom. f 370.000.- niet-royeerbare certificaten van aandelen,
elk groot nom. f 250.— aan toonder

voor de helft delende in de resultaten over het boekjaar 1954 en ten volle in die over volgende boekjaren,

tot de koers van 106 pCt.,

uitsluitend voor houders van claims van, de thans uitstaande aandelen resp. onderaandelen en/of niet-royeerbare certificaten van aandelen in dier voege, dat houders van nom. f 750.— aand., onderaandelen en/of niet-royeerbare certificaten van aandelen recht hebben op toewijzing van één niet-royeerbaar certificaat van een aandeel groot nom. f 250.—.

Ondergetekende bericht, dat zij op

Vrijdag, 1 October 1954

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur, de inschrijving op bovengenoemde uitgifte openstelt bij haar kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, op de voorwaarden van het prospectus d.d. 24 September 1954.

Exemplaren van het prospectus, inschrijvingsbiljetten en voorwaarden van administratie voor de niet-royeerbare certificaten van aandelen Nieuwe Rotterdamse Courant, uitgegeven door het Administratiekantoor voor het Algemeen Administratie- en Trustkantoor N.V., te Rotterdam, alsmede — tot een beperkt aantal — exemplaren der statuten en het jaarverslag over 1953 zijn bij de inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

INCASSO-BANK N.V.

Amsterdam, 24 September 1954.

**Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij**

H. A. M. ROELANTS
SCHIEDAM

vacatures

**DE STICHTING NOORDHOLLAND VOOR
MAATSCHAPPELIJK WERK**
(„Opbouworgaan” in Noordholland)

vraagt voor spoedige indiensttreding een

MEDEWERKER (STER) IN ALGEM. DIENST

in adviserende functie op het technisch-organisatorische terrein van het maatschappelijk werk c.q. maatschappelijk opbouwwerk en voor secretariaatswerk. Bij voorkeur academisch gevormd (jurist of doctorandus in de sociale wetenschappen) met brede belangstelling voor maatschappelijke vraagstukken. Leef-
tijd 30 tot 40 jaar.

Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen betreffende levensloop, huidige werkkring, salaris, enz. — vóór
15 October a.s. — aan de Directeur der Stichting,
Fonteinlaan 9 - Haarlem.